

Наша Ніва

П Е Р Ш Ы Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Е Т А

Заснаваная ў

Старая і новая «Эўропа»

За два кварталы ад будучай «Эўропы», на вуліцы Інтэрнацыянальнай, бліжэй да Гарадзкога Валу, стаіць пабудаваны паводле праекту Уладзімера Тарноўскага гатэль з працоўнай назваў «Новая Эўропа». Некаторыя яго элементы скапіяваныя з старой «Эўропы». Ужо й ніхто

ня памятае, хто ж быў замоўцам гэтай фэшэнэбэльнае будыніны ў прэстыжным квартале сталіцы. Будоўля «завісла», хоць засталася толькі скончыць інтэр'еры й прыбудаваць шклянны гмах у дварах.

старонка 11

Рэнэсанс папулізму

Славаччына ўвойдзе ў Эўразьвяз пад кіраўніцтвам Івана Гашпаравіча. Лешак Мілер пакідае пасаду. Экспрэзыдэнт Паксас мае шанцы вярнуцца ў прэзыдэнцкі палац. У цені Паксаса вырастае яшчэ страшнейшы палітык — Віктар Успаскіх.

старонка 4

Палітыкі, вартыя падтрымкі

Адсутнасьць прынцыпаў у палітыка выклікае пытаньні. На чым баку ён гуляе, ці не пачне гуляць супраць сёньняшніх папчэнікаў? У дачыненні да некалькіх чалавек у стане апазыцыі такіх пытаньняў ніколі не ўзьнікае. Гэта, напрыклад...

старонка 3

Беларусы такія сьціплыя...

...у адрозьненне ад расейцаў. Гутарка з прафэсарам Макмілінам.

старонка 8

Клінічная сьмерць за тры эўра

...людзі, якія маюць сваякоў у прыгранічнай зоне, вызваляюцца ад выплаты мясцовага збору. Гэта Іван Ломаць і даводзіў кантралёрцы. Аднак тая, нічога ня слухаючы, выпхнула старога чалавека з аўтобуса.

старонка 6

Чыноўнікі палююць

Машканская паляўнічая гаспадарка перададзена абутковай фірме «Марка-сэрвіс», Цяцерынская, Браслаўская, Краснапольская адышлі да кіраўніцтва справаў прэзыдэнта. Беларусь — краіна шыкоўных лясоў. Аднак паляваць у іх скоры змогуць толькі абраныя. Дасьледуе карэспандэнт «НН» — старонка 7.

Інтэлігенцыя перад выбарам(і)

II Усебеларускі сход інтэлігенцыі мае адбыцца 25 красавіка. Арганізатары чакаюць, што кожную вобласць будучы прадстаўляць 50 дэлегатаў.

Мэтаў сходу некалькі — падрыхтоўка да юрыдычнай рэгістрацыі, абмеркаваньне моўнай праблемы і будучых парламэнцкіх выбараў. «Наш сход ня мае палітычнага характару, але абмеркаваньне стаўленьня інтэлігенцыі да палітыкі адбудзецца абавязкова. Інтэлігенцыя не павінна быць апалітычнай, інакш яе будучы выкарыстоўваць у сваіх мэтах іншыя», — перакананы мастак Аляксей Марачкін. Сярод іншых праблем на сходзе абмяркуюць нядаўна прынятыя папраўкі ў «Закон аб культуры». На думку мастака, новая

рэдакцыя закону ўводзіць дзяржаўную цензуру.

Напярэдадні Ўсебеларускага сходу, 22 красавіка а 17-й, у бібліятэцы Дому літаратара адбудзецца сход менскай інтэлігенцыі. А вось месца правядзеньня агульнага сходу 25 красавіка арганізатары пакуль не паведамляюць: баяцца, што ўлады пачнуць перашкаджаць.

Папярэдне абмяркоўваецца і дата трэцяга сходу — канец году. На ім пойдзе гаворка пра прэзыдэнцкія выбары. Марачкін перасьцерагае ад пасьпешлівых высноваў: «Ня трэба думаць, што мы робім сход пад кандыдатуру пэўнай асобы. Мы проста пастараемся вызначыць месца інтэлігенцыі на тых выбарах».

Аркадзь Шанскі

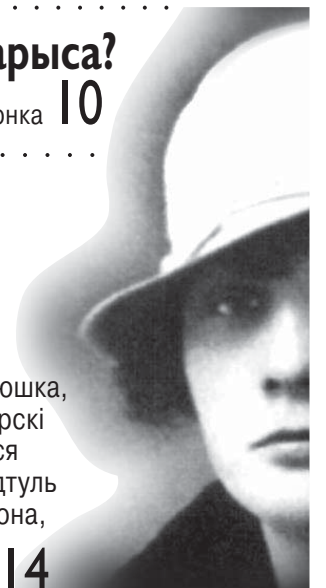
Палута ці Ларыса?

старонка 10

Скарбы Скокаўскага палацу

Там спыняўся Касьцюшка, там жыў прынц Баварскі Леапольд, рыхтаваўся Берасьцейскі мір. Адтуль зьніклі ліст Вашынгтона, карціны ван Дэйка.

старонка 14

Цьвяткоў забараніў «Акупацыю»

Скразны пэрсанаж усіх містэрый — партызанскі ваяка Штыркін у выкананьні Аляксандра Колбышава.

Адкліканая ліцэнзія на мастацкі фільм Андрэя Кудзіненкі «Акупацыя. Містэрыі».

Гэта значыць, што карціну нельга будзе дэманстраваць у Беларусі. Рашэньне аб спыненні ліцэнзіі прыняў асабіста кіраўнік Дзяржаўнага рэгістру кінавідапрадукцыі Юры Цьвяткоў. Астатнія сябры камісіі выказаліся супраць. На знак пратэсту пасля гэтага рашэньня і з прычыны нерэгістрацыі фільму «Рэквіем» пра Васіля Быкава з складу камісіі выйшла кіна-

крытык Ала Бабкова.

Таленавіты фільм Кудзіненкі адпрэчаны як «не адпаведны рэчаіснасьці». Стужка ня ўпісваецца ў афіцыйны канон вялікай айчынай: у карціне няма сусальных вобразаў. Усе — людзі, усім трэба выжываць.

Рэжысэр падзеі не камэнтуюе. «НН» вернецца да гэтай тэмы.

АШ

«Наша Ніва» — незалежная крыніца інфармацыі і грунтоўны аналітык беларускага і міжнароднага жыцця. «Наша Ніва» — гэта 16 старонак без чужога слова штотыдзень. Падпісны індэкс 63125. Падпіску прымаюць на любой пошце, а ў Менску — і на шапікі «Белсаюздруку» ды ў прыватным агенстве «Эй Бі ПрэсСэрвіс». Цана на месяц — 2580 рублёў на поштах або 1800 рублёў на шапікі «Белсаюздруку». Гэта абяздэцца нашмат таньней, чым купляць ураздуб. Дык падпісайся!

ШТО Ё СЬВЕЦЕ РОБІЦЦА

Рада Эўропы пра Беларусь

Ганьненні на СМІ і разбор справаў зьніклых у Беларусі палітыкаў стануць тэмай разгляду вясновай сэсіі Парлямэнцкай асамблеі Рады Эўропы 28 красавіка.

Папярэджаньне «Intex-press»

Пракурор Баранавічаў Аляксандар Смаль 17 красавіка вынес папярэджаньні галоўнаму рэдактару мясцовага тыднёвіка «Intex-press» Уладзімеру Янукевічу й карэспандэнтцы Марыне Куліковай. Папярэджаньні сталі вынікам скаргі старшыні гарвыканкаму Віктара Дзічкоўскага. Зацэпіў яго артыкул Марыны Куліковай пра далучэньне сяброў БРСМ на чале з Міколам Сасімам да «Зубра». Журналісты лічаць папярэджаньні неабгрунтаванымі і будуць іх абскарджваць. «Intex-press» — адна з самых пасьпяховых незалежных газэтаў.

Радаўніца: 2 мільёны

У Дзень памінаньня могілкі наведлі больш за 1,95 млн чалавек. Гэта ацэнкі МУС.

Ліквідаваны БАМП

Ліквідаваная чарговая грамадзкая арганізацыя — Беларускае аб'яднаньне маладых палітыкаў. Яна існавала з 1992 г. Зь вясны мінулага году суды розных узроўняў на просьбу Мінносту ліквідавалі 54 грамадзкія арганізацыі.

ЗША ў Іраку: найбольшае пасольства

Колькасць забітых вайскоўцаў ЗША ў Іраку дайшла да 511 чалавек, паведаміў Пэнтагон. Гішпанія, Дамінікана й Гандурас выводзяць свае войскі з Іраку, гэтага ж патрабуе ўкраінская апазыцыя. А італьянскі прэм'ер Бэрлюсконі заявіў: калі вывесці войскі, у Іраку пачнецца хаос. Ня мае намеру выводзіць войскі і Польшча. Амэрыканцы ж маюць павялічыць штат пасольства ў Багдадзе да 3000 чалавек, зь іх каля 1000 грамадзянаў ЗША, паведаміла газета «Аш-Шарк Аль-Аўсат». Гэта зрабіла б зь яго найбольшае дыпрадстаўніцтва ЗША ў сьвеце. У Беларусі штат пасольства ЗША складае 25 чалавек.

Сэкс у казармах

Нямецкі Бундэсвэр мае зьняць забарону на занятак сэксам у кашарах як састарэлу, заявіў у сераду прэсавы сакратар Міністэрства абароны. Калі абое партнэры служаць у войску, сэкс на тэрыторыі вайсковых аб'ектаў не павінен забараняцца. «Партнэрскія сувязі на вайсковых аб'ектах» і супольнае пражываньне ў казармах будуць дазволеныя. Бундэсвэр налічвае 270 тыс. жаўнераў, у тым ліку 9850 жанчынаў.

МБ; БелаПАН

«Свабода» ў Сеціве

Газэта «Свабода», першы выпуск якой зьявіўся 25 сакавіка, цяпер ёсьць і ў Інтэрнэце. Прачытаць матэрыялы нумару можна ў фармаце pdf. Сувязь з стваральнікамі газэты — праз электронную пошту (hazeta@tut.by).

Чарнобыльскі шлях'2004

Ганаровым старшынём аргкамітэту «Чарнобыльскага шляху'2004» абраны прафэсар Іван Нікітчанка. Збор удзельнікаў акцыі 26 красавіка папярэдне прызначаны на пл. Якуба Коласа а 18.30.

ЛЕВЫМ ВОКАМ

Сьмейцеся па-славянску!

Юбілей Чарлі Чапліна навеяў думку аб тым, што беларусам — апошнім з магкіх славянства — не хапае арыгінальнай тэорыі сьмеху.

Назіраючы за тым, як у праграмах БТ сьпявалі дыфірамбы Чапліну за ўклад у справу гуманізму, прыгадаў адзін кур'ёз. У 1941 г. у захопленым немцамі Бялградзе кінамаханік, які круціў фільмы для жаўнераў Вэрмахту, сьвядома падмяніў стужку і паказаў ім чаплінскага «Вялікага дыктатара». Спачатку гітлераўцы не маглі зразумець, што адбываецца, а калі зразумелі, кінуліся бегчы хто куды, ахопленыя жахам, што прысутнічаюць на нечым забароненым.

Стаўлю скрыню піва, што той самы эфэкт дэманстрацыя «Дыктатара» выклікала б ва ўдзельнікаў «Дажынак» або Ёсенароднага сходу, закліканага «адабрамсіць» чарговую карэкціроўку Канстытуцыі. Ніводнага «ха-ха» або «хі-хі» ў глядзельнай залі мы б не пачулі. Паспрабуй потым давесці ў выкананьне, што кінагрымазы фюрэра Хенкеля выклікалі ў цябе рогат таму, што нагадалі Адольфа Алоізавіча, а ня іншага дыктатара, праўда, не такога й вялікага. Усе гэта таму, што мы ўспрымаем культуру

не з славянскага, а з агульнахворачалавечага пункту гледжаньня. Час патрабуе славянскага Фройда, Лякана, Дэрэды... Напрыклад, тэорыя славянскай сэксуальнасьці можа выглядаць такім чынам: у аснове паводзінаў асобы ляжыць сублімацыя сэксуальных забабонаў, аднак іх крыніцай зьяўляецца не Эдыпаў комплекс любові да маці, а інстынкт любові да прэзыдэнта.

Тое ж тычыцца й славянскай канцэпцыі камічнага.

Згодна з тэорыяй сьмеху, сьмех — гэта афэктывнае ўзбуджэньне ў падсвядомым пункце, які фіксуе, што прышчэпленая грамадзтвам норма не адпавядае рэальнасьці. Значыць, трэба забараніць узбуджэньне гэтага пункту ў тых выпадках, калі гаворка ідзе пра стэрэатыпы, зьвязаныя з прадстаўнікамі ўлады. У некаторым сэнсе гэта дысцыпліна душы, таму дырэктыва нумар адзін павінна быць дапоўнена пунктам аб дысцыпліне сьмеху.

І што будзе? А вось што. Уявіце калектывны сход па пытаньні дысцыпліны на фабрыцы. Нечакана замест слайдаў з графікамі росту ВУП і лічбаў, колькі нам вінавата Расея, працоўным

дэманструюць «Новыя часы» — фільм, у якім Чаплін высцёбвае тэйларысцкую мадэль капіталістычнай вытворчасці. Якая будзе рэакцыя рабацяг на сцэну, дзе заводзца кіраўніцтва, жадаючы навесці дысцыпліну, ставіць у цэху робата-карміцеля? Робата, чые мэханічныя рукі кормяць мясам і супам прывязанага Чарлі, а потым у выніку аварыі разам з мясам піхаюць у рот гайкі, за што Чарлі... звальняюць. Натуральна, гэтая сцэна выклікае ў калектыву выбух працоўнага энтузіязму.

Пакуль што распрацоўка новай схемы славянскай культуры дэканструкцыі толькі пачынаецца, але часу губляць нельга. Прапаную ва ўсю кінавідапрадукцыю ўстаўляць 25-ы кадар — «бацька» ў клоўнскім каўпаку на газавай трубе зь велізарнай лустай хлеба, накрытай апэтытнай шкваркай. Пасля прагляду карціны глядач несвядома прасякнецца: а) добрым настроём, б) ідэялічнай ляльнасьцю, в) цяплом і д) нават будзе адчуваць прыход нейкай сытасьці.

Лёлік Ушкін,
левы радыкал

Тры дні «Таўкачыкаў»

Дзіўна, што ў Беларусі, дзе фальк-мадэрн у такой пашане, дагэтуль не было сталага фэстывалю, які б зьбіраў музыкаў гэтага кірунку. Цяпер на гэты пасад прэтэндуюць «Таўкачыкі». Фэстываль, які пройдзе ў пачатку траўня,

будзе другім: першыя «Таўкачыкі» адбыліся ў 2000-м. Рэй вядзе Юры Выдронак, лідэр гурту «Юр'я». Плянны ён мае напалеонаўскія. У Менск зьбяруцца каля дваццаці калектываў, якія прадстаўляюць усе кірункі беларускага фальк-мадэрну.

4 траўня ў Палацы культуры вэтэранаў выступяць акустычныя валькальныя праекты («Кудмень», «Guda», «Яр» і інш.). 5 траўня ў к/з «Менск» зайграюць музыкі, што спалучаюць фальк з рокам ды электроннай музыкай, — «Палац»,

«Юр'я», «Бан Жвірба», «Стары Ольса» і інш. Завершыцца фэст 6 траўня ў Любані (Менская вобласць). Музыкі з дапамогай мясцовых людзей рэканструююць старажытны абрад «Юр'я», а пасля сыграюць гала-канцэрт.

II РЭСПУБЛІКАНСКІ ФЭСТЫВАЛЬ СУЧАСНАГА ФАЛЬКЛЁРУ

4,5 МАЯ 19.00

На Юр'я

4 ПАЛАЦ КУЛЬТУРЫ ВЕТЭРАНАў 5 К/З МЕНСК

ЮР'Я ЯР ПАЛАЦ
КРЫВІ СТАРЫ ОЛЬСА
ГОСЬЦІЦА ЛІЦЬВІНЫ
КУДМЕНЬ
ЗЬНІЧ
КАЛЫХАНКА
ГУДА БАН ЖВІРБА ДЭСАНЬ
НАГУАЛЬ ВЛІЦЬВІНКА
ЗЕЛЕНЬ ДАРОГ

ПАСТСКРЫПТУМ і інш...

Даведкі: 6490888, 7662425, 4006774

У антракце

Віталь Тарас

Ёсць даволі пашыраны псыхалогічны тып. Людзі пэўнага кшталту нізавошта не павераць у тое, што нехта з іхніх сваякоў, аднакашнікаў ці суседзяў дасягнуў поспеху. Вядомы клясычны прыклад. Адна жанчына, якой казалі, што яе даўні знаёмы, літаратар Н., атрымаў Нобэлеўскую прэмію, усклікнула: «Хто? Гэты ёлупень, гэты небарака, гэты абібок?! Кіньце, не сьмяшыце мяне!»

Падобны синдром, на жаль, пашыраны ня толькі сярод людзей, ён уласцівы й грамадзкім супольнасцям. Беларусы, напрыклад, гатовыя ганарыцца Давыдам Гарадзенскім, вялікім князем Вітаўтам, Лявом Сапегам — адным словам, героямі мінулага, пра якіх яны амаль нічога ня ведаюць. Яны могуць ганарыцца таксама сучаснікамі Мірным або Ваўчковым. Таму што тыя займаюцца справай, якая далёка ня кожнаму па плячы ды й па кішэні, — гэнісам. Калі ж размова заходзіць пра сучасных палітыкаў...

Вядома, ёсць некалькі рэчаў, у якіх разбіраецца кожны, — гэта футбол, мэдыцына й палітыка. Але беларуская палітыка — гэта такая спецыфічная рэч, у якой мала хто разбіраецца нават сярод прафэсіяналаў, ды амаль ніхто й ня хоча разбірацца. Найперш праз тое, што, дзяржаўныя СМІ стварылі адпаведны вобраз палітыкаў, якія ўвесь час блытаюцца пад нагамі ва ўладаў (чытай — у Лукашэнкі, які заўсёды, натуральна, па-над палітыкаю), пэрыядычна выступаюць з нейкімі забаўнымі й незразумелымі заявамі ў варажых Беларусі СМІ — напрыклад расейскіх. Пры гэтым жывуць яны на нейкія чужыя гранты, ездзяць па Эўропах, а ў вольны час прымусова вучаць сваіх і чужых дзяцей нейкай старарэжымнай беларускай мове.

Гэта, разумею, карыкатура, якую спрабуюць навізаць грамадзтву ў якасці стэрэатыпу. Дарэчы, навізванне адбываецца досыць паспяхова, бо чым больш прымітыўны вобраз, тым лягчэй ён запамінаецца. Гэта як вобраз беларускага паліцыя з бел-чырвона-белай стужкай на рукаве ці вобраз габрэя з крывым носам і такім самым крывым дулам пісталета, зь якога можна нацягнуць у мірных грамадзянаў з завугольля. (Паміж іншым, часам самая буйная фантазія ці кашмар прапагандыста-карыкатурыста ажыццяўляецца. Нядаўна ў прэсе зьявіліся паведамленьні пра тое, што ізраільскія інжынэры сканструявалі адмысловы прыцэл да аўтамата, які дазваляе, дзякуючы дзівосам оптыкі, страляць з-за рогу).

Не нашмат больш складаныя стэрэатыпы выпрацаваны за апошнія дзесяць гадоў на старонках недзяржаўных выданняў. Памятаеце такую дзікую гульню ў савецкай школе: птушка — курыца, пазт — Пушкін, рака — Волга. Так і сёння. Апазыцыя — слабая. Дзяржава — моцная. Альтэрнатывы — няма.

Часам зьяўляюцца новыя штампы, якія выглядаюць, зрэшты, ня меней зацэртымі, чымся старыя. Напрыклад, назву кааліцыі «Пяць-

плюс» параўноўваюць са сродкам ад тараканаў. Гаворка тут не пра саму назву і не пра вартасці або недахопы Народнай кааліцыі. Размова ідзе аб прынцыпе: дастаткова націснуць ярлык на апанэнта — і ты на кані ды яшчэ ў капелюшы, а твой праціўнік кешкаецца недзе там, у брудзе.

Дарэчы, традыцыю наклеивання ярлыкоў на дэмакратычных палітыкаў у дэмакратычным жа друку закладваў (ці пазычыў яе ў расейскіх журналістаў) вядомы публіцыст Аляксандар Фядута, які назваў Вінцука Вячорку «хлопчыкам са старэчым тварам». Што з таго, што бульварна-прагрэсіўныя «Навінкі» потым здэкаваліся зь Філа Дутага. Ёсць такая расейская прымаўка, прыдуманая нібыта адмыслова для журналістаў адмысловай пароды: «Брань на вору не виснет».

Дык выходзіць — што нашаму брату-журналісту здорава, тое палітыку сьмерць? Тут вось якая рэч. Палітык, пакуль ён карыстаецца толькі друкаваным словам, а значыць, выступае ў ролі партыйнага публіцыста, заўсёды журналісту праіграе. Бо адсутнасць прынцыпаў у журналіста (пэўнага кшталту) часам дапамагае выплыць. Некалі Генры Форд казаў: «Сумленны журналіст прадаецца толькі аднойчы». З таго часу сумленнасці ў журналісцкай прафэсіі наўрад ці пабольшала.

Адсутнасць жа прынцыпаў у палітыка выклікае пытанні, у тым ліку ў журналістаў. Прынамсі, такія: а на чым баку ён гуляе, ці не выпадкова патрапіў у стан апазы-

цыі, і, калі абставіны зьменяцца, ці не пачне ён гуляць супраць сваіх сёньняшніх папленнікаў?

Дык вось, у дачыненні прынамсі да некалькіх чалавек у стане апазыцыі такіх пытанняў ніколі не ўзьнікае. Гэта, напрыклад, Вячорка, Івашкевіч, Беленькі, Шушкевіч, Лябедзька, Дабравольскі... Я наўмысна называю людзей (прычым людзей найбольш вядомых) з розных палітычных партый, якія часам варагуюць адна з адной. Палітычныя разыходжанні тут ня маюць значэння.

- Вартыя нашай падтрымкі
- палітыкі, якія здолелі
- выжыць у неспрыдатных
- умовах і пры гэтым ня
- здрадзіць сваім
- прынцыпам.

Галоўнае, што адрознівае палітыка ад непалітыка, — гэта дзеянне. Яшчэ раз паўтаруся. Можна колькі хочаш весці дыскусію на старонках прэсы з уладамі, палітычнымі апанэнтамі ці журналістамі — і такая дыскусія часам жыццёва патрэбная, — але палітык не павінен ператварацца ў журналіста, хай сабе ленынскай школы. Грамадзтва (у тым ліку й СМІ) чакае ад палітыка дзеянняў. Калі паважаны Зянон Пазыняк выступіў з лезунгам «Палітык не павінен сядзець у турме», ён выступіў у дадзеным выпадку як журналіст, вонка-

вы назіральнік. А Хадыка і Сіўчык, якія трымалі тады галадоўку ў вязніцы, былі актормі (слова «актор» у палітыцы, як і ў тэатры, дарэчы, паходзіць ад слова «акт» — дзеянне). Вельмі хацелася б спадзявацца, што вядомы ўсім Акт аб дэмакратыі паслужыць штуршком менавіта да дзеянняў у Беларусі, а не да чарговых размоў аб ёй.

Быць акторм — значыць заставацца на палітычнай сцэне. І ня ў ролі статыста. А ў ролі героя. Які там герой — станючы, адмоўны ці, як было некалі модна казаць, амбівалентны — гэта хай вырашае публіка. А яшчэ лепей — час. Вядомы тэатральны прынцып «тут і цяпер», як ні дзіўна, вельмі дарэчны і ў палітыцы.

Можна даць вялікае інтэрвію паважанаму журналісту, можна даручыць яму напісаць нарыс пра сябе, можна рэгулярна ўдзельнічаць у «круглых сталах». А можна выступіць па тэлебачанні з крытыкай першай асобы ў дзяржаве (так, і слова можа быць справай!). Альбо паўтары гадзіны даводзіць начальніку якога-небудзь слонімскага РУУС, што нельга парушаць канстытуцыйнае права выбаршчыкаў на сустрэчу з палітыкамі. І тым самым ня проста займацца сваёй неспрэчнай справай, але быць тым, што называецца прыгожым замежным словам «нюсмэйкер».

Колькі ў палітыка сабак і якой яны пароды альбо колькі ў яго каханак — гэта цікава абывацелю хіба тады, калі гэты самы палітык ужо стаў знакамітасцю. Ніякая піяр-кампанія не дапаможа, калі няма

суб'екта.

Кажуць — паглядзіце на апазыцыю, там жа шмат гадоў «свецеяцца» адны й тыя людзі, яны праваліліся, яны нічога ня могуць, трэба іх мяняць. У гэтым ёсць, паклаўшы руку на сэрца, няшчырасць. Яны праваліліся, таму што мы, выбаршчыкі, кепска іх падтрымалі. У нас што, былі ці ёсць у запасе нейкія іншыя, лепшыя кандыдаты? Калі так, чаму ніхто ніколі пра іх ня чуў? Хіба што яны жывуць на Марсе?

Уменьне выжыць для палітыка ў самых неспрыдатных умовах — ня самая дрэнная якасць. Той, хто кажа, што парламэнцкія выбары важнейшыя за прэзідэнцкія, на мой погляд, мае рацыю. Але калі заклікаюць пры гэтым галасаваць за «арыстакратаў духу» — у мяне асабіста таксама ўзьнікаюць пэўныя сумненні. Ці патрапляюць пад азначэнне арыстакратаў тыя ж Лябедзька з Вячоркам або яны рос-там ня выйшлі?

Арыстакратыя, безумоўна, найлепшы від праўлення, які ведае гісторыя. Але тая ж гісторыя сьведчыць, што занадта часта арыстакраты грэбавалі сваім правам і абавязкам засядаць у сэнате. Яны лічылі палітыку — і, мабыць, слухна — недастаткова высакародным заняткам, пакідаючы яе народным трыбунам — людзям, мякка кажучы, далёка не бязгрэшным. Можна, усё ж і нам, выбарцам, варта пакінуць палітыку палітыкам. Пры ўмове што яны будуць займацца ёю сумленна й прафэсійна, а мы ня будзем грэбаваць сваім абавязкам галасаваць на выбарах.

Славаччына ўвойдзе ў Эўразьвяз пад кіраўніцтвам Івана Гашпаравіча. Лешак Мілер, які інтэграваў Польшчу ў Эўропу, пакіне пасаду адразу пасля 1 траўня. А экс-прэзыдэнт Паксас мае шанцы вярнуцца ў былы губэрнатарскі палац у Вільні. Гісторыя Цэнтральнай Эўропы ня скончылася.

Аднойчы ў аўтобусе Вільня — Менск мне давялося назіраць цікавую спрэчку. На пад'ездзе да Ашмянны пасажыр-літовец задумлена прамовіў: малайчына Лукашэнка, усе палеткі да апошняга лапіка засеяныя, ня тое што ў нас у Літве, дзе даўно ўжо загоны зараслі гугольлем. На гэта зваліся, ня выперпелі двое маладых беларусаў, схіленых над сваімі ноўтбукамі. Яны даказвалі, што гэта паказуха, што насамрэч палі засяваюцца занадта дарагім коштам, што беларуская сельская гаспадарка ў жудасным стане і Беларусь вымушаная імпартаваць збожжа зь Літвы, што Літва, нягледзячы на цяжкасці рэфармавання, увайшла ў Эўразьвяз, а гэта для эканомікі важней за севабарот... Дарма, іх аргументы падалі на камень. Палеміка, нібы агонь па сухой траве, распаўзлася па ўсім аўтобусе — большасць узяла бок жмудзіна. Ён, дарэчы, быў не маргінал які, а бізнэсовец, што кіраваўся ў Львоў закупаць шчэбені.

Калі прарасейская партыя «За правы чалавека ў адзінай Латвіі» (ЗаПЧАЛ) атрымала на выбарах у латвійскі Сойм чвэрць галасоў, гэта ня выклікала вялікай рэакцыі ў Эўропе, бо ЗаПЧАЛ засталася ў парламэнце ў поўнай ізаляцыі. Аднак калі ўлічыць, што сымпаты так званых «неграмадзян», якіх у Латвіі каля 30%, якраз татальна з ЗаПЧАЛ, дык робіцца зразумелым, што праз 13 гадоў пасля атрыманьня незалежнасці і па далучэнні краіны да НАТО і Эўразьвязу большасць выбарцаў застаецца ў вялікай меры расейскаарыентаванай, непрыкільнай да рэфармаў і поўнай недаверу да палітычнае эліты, сфармаванай за гэтае дзесяцігодзьдзе паводле амэрыканскіх тэхналягіяў. Самае прыкрае для палітыкаў, што ЗаПЧАЛ падтрымліваюць ня толькі «няверныя» нацыянальныя меншасці, але й нямала карэнных латышоў.

Латвійскую палітычную эліту перыядычна скаланаюць скандалы. Андрэс Шкеле мусіў сысьці з пасады прэм'ера пасля абвінавачаньня шэрагу высокіх чыноўнікаў у пэдафіліі — так і не даказанага, зрэшты. Эйнар Рэпшэ зарабіў сабе рэпутацыю як творца латвійскае фінансавае сыстэмы і шматгадовы кіраўнік Цэнтральнага банку. Ягоная правацэнтрысцкая партыя лёгка выйграла выбары, але празь лічаныя месяцы і ён мусіў адправіцца ў

адстаўку праз скандал з набыццём зямельных пляцаў.

Паводле меркаваньня многіх латвійскіх палітолягаў, абодва палітычныя крызісы ў Латвіі былі штучна справакаваныя расейскімі СМІ. Расея пакуль ня мае магчымасьці прывесці да ўлады ў Рызе прыхільных для сябе палітыкаў. Аднак яна дэманструе латвійскай эліце сваю неабмежаваную здольнасьць уплываць на ўнутраныя справы. І намякае: паслуга за паслугу.

Становішча ў Латвіі мо найбольш няпэўнае сярод усіх краінаў рэгіёну празь вялікую долю расейскага па культуры насельніцтва, значную прысутнасьць расейскага капіталу над Дзьвіной-Даўгавай і транзытны характар латвійскай эканомікі. Ажно і ў Літве ледзь толькі пазбыліся папуліста Паксаса, як на перамогу на выбарах прэтэндуе іншы судатворца — Успаскіх і ягоная псэўдалейбарысцкая партыя. Вырашальнаю стане ня столькі прэзыдэнткая, колькі восенская парламэнцкая кампанія, бо Літва — рэспубліка парламэнцкая. Папулярным лідэрам застаецца вэтэран літоўскай палітыкі, экс-прэзыдэнт, а яшчэ раней лідэр кампартыі Альгірдас Бразаўскас. Але і ён ня можа пахваліцца ранейшай масавай падтрымкай у каталіцкай краіне пасля ня дужа прыемнай гісторыі з разводам і новым шлюбам.

У адрозьненне ад балтыйскіх калегаў, лідэр польскіх левых папулістаў Анджэй Лепэр — безнадзейны маргінал у палітыцы і ня мае апірышча ў бізнэс-колах. У палітычных колах сапраўдны шок выклікала тое, што ў Польшчы, гэтым бастыёне каталіцызму і калысцы антыкамунізму, значная частка грамадства гатовая падтрымаць ня проста перакаванага посткамуніста, а адкрытага русафіла і антырыначніка. «Маладая польская дэмакратыя апынулася ў найцяжэйшай сытуацыі ад часу свайго нараджэньня, — піша папулярны польскі камэнтатар Томаш Ліс. — Ці не паўторыцца ў Польшчы Аргентына?» — пытаецца ён.

«Самаабарона» на чале з хамаватым Анджэем Лепэрам абышла ня толькі дыскрэдытаваных трыма гадамі кіраваньня посткамуністаў, але і змагаецца за лідэрства ў рэйтынгах з правацэнтрысцкай Грамадзянскай плятформай Яна Ракіты.

У польскім выпадку грамадства

Папулісцкі

Уладзімер Мечыяр, на адхіленьне якога ад улады шэсьць гадоў таму Запад паклаў столькі сілаў і сродкаў, застаецца ў палітыцы.

не давярае не асобным партыям, а палітычнай эліце ў цэлым, — нешта падобнае ўжо доўгі час назіраецца ў Беларусі і ў многіх іншых краінах рэгіёну. Гэта стварае глебу для харызматычных лідэраў, якія падаюць сябе як чужыя істэблшмэнты.

Пасьпешлівыя спробы прэзыдэнта Квасьеўскага вярнуць давер выбарцаў да палітыкаў пакуль не далі вынікаў. Абвешчаная адстаўка прэм'ера Мілера, стварэньне новай партыі «Сацыял-дэмакратыя Польшчы» на чале з экс-маршалкам Сойму Маркам Бароўскім нязначна палепшылі каціроўкі левых. Міністар фінансаў Марэк Бэлька і экс-прэм'ер Юзаф Алексіс спрабуюць уратаваць урад.

Партыі — акушэркі новай Польшчы — або зьніклі, або стаяць на мяжы зьнікненьня. Няма болей на палітычнай сцэне Уніі Свабоды, няма Выбарчае Акцыі «Салідарнасьць». Здаецца, пасля наступных выбараў не застанецца й Саюзу левых дэмакратаў і нават Сялянскае партыі зь яе стогадовай традыцыяй. Вядома, што насельніцтву не падабаецца найбольш: палітыкі ўтвараюць замкнёную касту, якая больш цікавіцца сабой, чым людзьмі. Капіталізм застаецца палітычным. Рынак па-ранейшаму кантралююць дзяржава й палітыкі. Адна афэра зьмяняе другую.

Лепэр — кумір strefy biady, войска беспрацоўных, якіх у Польшчы больш за 19%. Людзей, што не знаходзяць сябе ў «дзіўным новым сьвеце».

Беспрацоўе стымулюе людзей лепш працаваць, каб ня страціць працы. Гэта дабро для эканомікі, але драма для тых, хто вымушаны бадзяцца бяз справы. І Лепэр гуляе на нянавісьці галоты да польскага Чубайса — Лешака Бальцаровіча. «У турму яго!» — лямантуе Лепэр. З правага, нацыянальна-каталіцкага флянгу старую палітычную эліту ціснуць фундаменталісты-каталікі зь Лігі польскіх сем'яў.

Сцэмэнтаваньня ў 90-я палітычныя эліты найбольш дыскрэдытуюць сябе няздольнасьцю пакараць вінаватых у карупцыйных справах. Шматмесячны разбор «афэры Рывіна» скончыўся нічым.

Рывін, бізнэсовец расейскага паходжаньня, выманьваў зь «Gazety Wyborczej» хабар: за 17 млн даяраў ён абяцаў прывесці праз парла-

мэнт закон, паводле якога газеты мелі б права набываць тэлеканалы (цяпер гэта забаронена польскім заканадаўствам, каб не ўтвараліся манопаліі на рынку СМІ). Прапанова выйшла на сьвятло, выбухнуў скандал. Вынік сьмеху варты: сьледзтва прыйшло да высновы, што Рывін... дзейнічаў з уласнай ініцыятывы. Цяпер ягоныя адвакаты дэкларуюць у судзе: «Сам Рывін таксама тройчы не вінаваты. Ніхто не вінаваты».

Расейскія паходжаньне і павязі значнай часткі палітычна-бізнэсавых прайдзісьветаў з краінаў цэнтру Эўропы выклікаюць падазрэньні: а ці не стаяць за гэтымі махлярамі іншыя маніпулятары, чыя мэта — нават ня столькі асабістае ўзбагачэньне, колькі дыскрэдытацыя цяперашніх праамэрыканскіх рэжымаў і дэстабілізацыя сытуацыі ў новых сябрах Эўразьвязу ды НАТО? Да такой «тэорыі змовы», якой фантастычнай яна ні падаецца, схіляюцца ўжо многія палітычныя аналітыкі ў суседняй з намі Літве.

Усе папулісцкія і антымадэрнісцкія партыі, кшталту «Самаабароны», ня маюць ні сур'эзнае плятформы, ні добрае стратэгіі. Іх эксцэнтрычных лідэраў яднае толькі падабенства риторыкі. Лепэр у мінулую сераду ў інтэрвію газэце «Życie Warszawy» пахваліў Гітлера за ўменьне ліквідаваць беспрацоўе і вырашаць эканамічныя праблемы краіны. Вам гэта нікога не нагадвае? Шанцаў на перамогу ў Лепэра няшмат, лібэралы нават радыя, што на палітычнай сцэне ёсьць такое «пудзіла». Як паказвае досвед Жырыноўскага ў Расеі, такія палітычкі здольныя выжываць гадамі і нават дыктаваць моду. І тое — бяз шкоды для ўлады. Бо палітычныя апанэнты «Самаабароны» — «традыцыйныя» левыя, прадстаўнікі цэнтру і правыя — маюць салідныя апоры на Захадзе, у Касьцёле, бізнэсе.

Адрозьненне славацкіх папулістаў ад Лепэра ў тым, што папуліст Уладзімер Мечыяр і нацыяналіст Іван Гашпаравіч, канкурэнты на апошніх выбарах, якраз паходзяць з высокае намэнклятуры і цесна звязаны з уплывовымі прамыслоўцамі. Мечыяра называюць славацкім Лукашэнкам, як і Лепэра — польскім Лукашэнкам.

У першым туры прэзыдэнцкіх выбараў Мечыяр набраў 34% галасоў, ягоны былы папчэнік Іван

Гашпаравіч — 23%. Абудва яны абышлі дзейнага міністра замежных справаў Эдуарда Кукана, хрысьціянскага дэмакрата, якога падтрымлівала ўрадавая кааліцыя.

Ад прэзыдэнта ў Браціславе мала што залежыць: Славаччына — парламэнцкая рэспубліка, — але само вяртаньне ў Замак над Дунаем прадстаўніка палітычных сілаў, у перамогу над якімі Эўропа і ЗША шэсьць гадоў таму ўклалі столькі сілаў і сродкаў, уражвае. Між тым выбары прайшлі пры поўнай апатыі. Да скрыняў прыйшло толькі 43% выбарцаў, надзеленых правам голасу.

У Сэрбіі выбары прэзыдэнта адбудуцца ў чэрвені, дзякуючы таму, што парламэнт нарэшце скасаваў 50-працэнтавую норму ўдзелу ў выбарах, якая раней была неабходная, каб прызнаць галасаваньне сапраўдным. Дзьве папярэднія спробы абраць прэзыдэнта ня мелі посьпеху. Галоўнымі прэтэндэнтамі на чэрвеньскіх выбарах лічацца лідэр радыкалаў Нікаліч і папчэнік прэм'ера Каштуніцы Маркічанін. Абудва нацыяналісты. Тым часам героі папэты 90-х і рэвалюцыі 2000 г. паўтараюць лёс першых скрыпак польскае палітычнае сцэны 90-х.

Сярод гэтых палітыкаў выдзяляюцца тры дамінантныя тыпы. Адно — спрытныя, якія пасыляліся канвэртаваць прыход да ўлады ў капітал грашовы. Другія — добрыя хлопцы і аматары мастацтваў. Аднак, як аказалася, мала быць доб-

Зьмяніўшы адзін заручальны пярсцёнак на другі, Альгірдас Бразаўскас страціў падтрымку выбаршчыкаў.

ЕВРОПА.ЕУ.ІНТ

Анджэй Лепэр: «Гітлер файна даваў рады беспрацоўю!»

рэнэсанс

рым хлопцам. Каб тваю працу куплялі выбарцы, яна мусіць быць прафэсійнаю і эфектыўнаю. І спрытнаю, і добрых хлопцаў выбарцы адкінулі. Генатып жа дзеячоў кампэтэнтных і сумленных проста расчыніўся ў першай паслярэвалюцыйнай хвалі.

Тое самае 10 гадоў таму адбывалася з многімі цэнтральнаэўрапейскімі краінамі. Дакладней, пачало адбывацца. Тады мала хто чакаў, што палітычная нестабільнасць, урадавая чахарда зацягнуцца на дзесяцігодзьдзе і пры першым зніжэнні ўвагі да цэнтральнаэўрапейскага рэгіёну з боку ЗША — а гэта здарылася, калі амэрыканцы загрузьлі ў Іраку, — папулісты зноў узьнімуць галаву. Гэтыя папулісты экспloatуюць прарасейскія і сацыялістычныя настроі. А Расея — што ня менш паказальна — экспloatуе папулістаў.

Дзесяць гадоў Беларусь была поўным выключэннем з правіла. Адам Міхнік пісаў пра «выпадзеныя Бе-

ларусі», якое ўскладніла сытуацыю ў постсавецкай Эўропе. Цяпер наша краіна глядзіцца хутчэй першай ластаўкай агульнай тэндэнцыі. Сярод Успаскіх і Гашпаравічаў кіраўнікі беларускай адміністрацыі ня будуць чужымі. Паказальна, наколькі апэратыўна беларуская прэзідэнтура павіншавала новага кіраўніка Славачыны з абраньнем.

Як паказваюць выпадкі Лепэра й Паксаса, у Цэнтральнай Эўропе застаецца ня мала русафілаў. Прынамсі, ня меней, чым іх было ў той самай streife biady пасля другой сусветнай, калі гэты рэгіён трапіў пад уплыў Савецкага Саюзу. Справа бярэцца ня столькі з умяшаньня Расеі ў цэнтральнаэўрапейскія палітычныя гульні, колькі з няспеласьцю, некампэтэнтнасцю палітычнае клясы. «Палітыкаў, якія не разумеюць, што палітыка — гэта служэньне, урэшце выганяць з пасадаў людзі, якіх гэтыя палітыкі лічаць халопамі», — піша згаданы вышэй Томаш Ліс.

Хвароба навідавоку. Яна — у той маральнай карупцыі, якую разбэсьціла палітычныя эліты магчымасьць узбагачэньня. Яна таксама ў няздольнасьці інтэлектуалаў знайсці новую нацыянальную ідэю, іншыя маральныя імператывы ва ўмовах, калі старыя ідэалы нацыянальнага вызваленьня, вяртаньня да колішніх вартасцяў і эўрапейскага пакліканьня рэалізаваліся і больш не натхняюць. Нешта такое пранізала й беларускія дэмакратычныя эліты на зломе стагодзьдзяў, толькі пры адсутнасьці дэмакратычнай канкурэнцыі ў Беларусі самаачышчэньне неапраўдана зацягнулася. Тады як у Польшчы Лепэр, а ў Літве Паксас ачышчэньне каталізавалі.

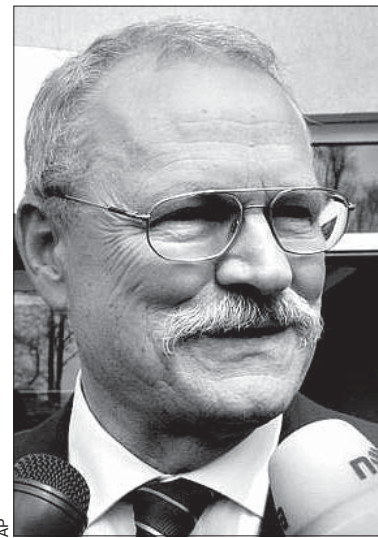
Той літоўскі бізнэсмен, які хваліў беларускія нівы, эмацыйна пазайдрысьціў уяўнаму парадку, які забяспечвае ў Беларусі «моцная рука». Папулісты таму й называюцца папулістамі, што ўмеюць іграць на публіку, нават засеяннымі калгаснаю цаню паплеткамі. Аднак ад-

розьненне цэнтральнаэўрапейскага выбарцы ад беларускага ў тым, што галасуе ён урэшце за вартасці, а не на эмоцыях. Не за мясцовага Лукашэнку.

Новыя цэнтральнаэўрапейскія папулісты ня маюць шанцаў на перамогу. Маральная большасьць грамадства іх баіцца. У другім туры выбараў у Славачыне Гашпаравіч сабраў 60% галасоў толькі таму, што людзі выбіралі яго як меншае зло ў параўнаньні з Мечыярам.

Палітыкі-папулісты вучаць традыцыйных палітыкаў уменню і патрэбе змагацца за выбарцаў і гаварыць на зразумелай для вуліцы мове.

Палітычны крызыс, які перажываюць краіны Цэнтральнай Эўропы, — працэс непазьбежны і нават па-свойму здаровы. Як здаровая рэакцыя арганізму — гарачка ў адказ на пранікненьне вірусаў, так і маладыя дэмакратыі трасе ад пранікненьня вірусаў карупцыі. Дэмакратыя — гэта самарэгуляваная сы-

Новага прэзідэнта Славачыны Івана Гашпаравіча падтрымлівалі нацыяналісты й радыкалы

стэма, пры якой маюць вагу інтарэсы людзей, і супольнасцяў, і групаў уплыву, і розумаў, і капіталаў. У тым ліку і злых розумаў, і расчараваных супольнасцяў, і брудных капіталаў. Нічога не паробіш. Сярэдняе арытмэтычнае ўсё адно выходзіць адзіным магчымым. А лепшае за дэмакратыю сыстэмы, як ні банальна гэта гучыць, яшчэ не прыдуманая.

Мікола Бугай

Літва пад далоньню Расеі

Пасьля імпічмэнту прэзідэнта Раландаса Паксаса ў літоўскіх палітычных элітаў па-ранейшаму пануе трывога. На думку многіх палітолягаў, адбітая асобная атака, але пагроза ўплыву Крамля на палітычны і асабліва эканамічны курс краіны па-ранейшаму рэальная. Новы пострах літоўскае палітыкі — Віктар Успаскіх, расеец зь літоўскім грамадзянствам, мільянер, лідэр папуліскай Партыі працы, які абяцае адстойваць інтарэсы «працоўных масаў». Партыя была створаная паўгоду таму, але ўжо цяпер налічвае ў сваіх шэрагах 7 тысячаў сяброў і карыстаецца падтрымкай 25% насельніцтва.

«Вялікая частка грамадства і цяпер яшчэ марыць пра новага мэсію, які накарміць і адзене. А гэта значыць, што Літве, якая толькі што мела справу з плянам А, створаным у лябрынтах маскоўскай выведкі, адразу давадзецца сутыкнуцца і з плянам Б — Віктарам Успаскіх», — піша Рымвідас Валатка, уплывовы камэнтатар найбуйнейшай газэты «Lietuvos Rytas». Ні ў кога няма сумневаў, што менавіта Успаскіх атрымаў найбольшыя дывідэнды ад «паксасгейту».

На Паксаса забыліся. Раней хваліліся, як бы перакрыць гэтаму лётчыку-авантурысту дарогу да паўторнага ўдзелу ў прэзыдэнцкіх выбарах. Плянавалася прыцягнуць Паксаса да крымінальнай адказнасьці за раскрыцьцё дзяржаўнай таямніцы, што зрабіла б яго паўторнае балытаваньне на выбарах немагчымым. Аднак цяпер пракуратура

не выстаўляе яму ніякіх абвінавачваньняў. Хоча толькі заслухаць яго як сьведку ў справе ўпечак сакрэтнай інфармацыі ў СМІ падчас ягонага кіраваньня. «Кіраўніцтву бракуе палітычнай волі, каб пасадыць Паксаса за краты. Пракуроры чакаюць больш выразных знакаў», — кажуць літоўскія журналісты.

Віктар Успаскіх зрабіўся для літоўскага істэблішмэнту ворагам нумар адзін. Палітычныя эліты лічаць, што цяпер Паксас не такі небяспечны, як Успаскіх.

«Успаскіх ex machina»

Успаскіх прыехаў у Літву ў сярэдзіне 80-х і працаваў зваршчыкам на будаўніцтве літоўскага адрэзку газоправоду да партыі Балтыкі. Пасьля аддзяленьня Літвы ад СССР на гандлі паміж Літвой і Расеяй ён зрабіў свае першыя вялікія грошы. Потым, дзякуючы старым знаёмствам, увайшоў у ласку шэфу «Газпраму», зрабіўся адным з галоўных пасярэднікаў — прадаўцоў расейскага газу ў Літве і зрабіў на гэтым мільёны. Сёньня свой капітал Успаскіх ацэньвае прыблізна ў 70 млн далараў.

Калі ў 2000 г. яго выбралі ў Сойм, ён прадаў акцыі кампаній, якія гандлююць газам, і абвясціў, што з гэтага часу ня мае нічога супольнага з «Газпрамам». Сёньня Успаскіх ужо нават ня хоча размаўляць па-расейску, толькі па-літоўску, але гадзіннік на ягоным пісьмовым стале ўсё яшчэ паказвае маскоўскі, а ня вьленскі час.

Што прапануе Успаскіх выбаршчыкам? «Усё, чаго яны жадаюць, — лічыць Андрус Бачуліс, камэнтатар тыднёвіка «Veidas». — Ён клянэ Сойм, урад і іншыя дзяржаўныя інстытуты. Плумачыць, што за 14 гадоў незалежнасьці ў Літве практычна нічога добрага не было зроблена, і абяцае людзям, што,

прышоўшы да ўлады, адразу расправіцца з карупцыяй (пры гэтым замяніць тысячу найважнейшых чыноўнікаў), павялічыць пэнсіі (сродкі, маўляў, ёсьць, толькі трэба іх іначай падзяліць), створыць высокаоплачаныя працоўныя месцы (пара пакончыць зь дзікім капіталізмам!)».

На нядаўнім зьезьдзе сваёй партыі абвясціў, што праз 1111 дзён пасьля выбараў, якія ён выйграе, у Літве запануе проста рай. І выбаршчыкі ўсё больш і больш яму вераць. І ня толькі расчараваныя пераменамі прыхільнікі зьнятага Паксаса, але — як паказваюць сацыялягічныя апытаньні — таксама прыхільнікі левых і цэнтрыстаў. Цяпер Партыя працы перагнала ўсе астатнія палітычныя сілы і карыстаецца амаль 25-працэнтнай падтрымкай насельніцтва. Другая па папулярнасьці сацыял-дэмакратычная партыя ня мае і 15%. І гэта нават не паварушыўшы пальцам! (Так напісалі біскупы Касьцёлу ў спецыяльнай душпастырскай адозьве, у якой яны перасьцерагаюць вернікаў перад Успаскіх і ягонай партыяй ды заклікаюць не галасаваць за яе. Успаскіх пабойваецца і вялікая частка інтэлектуалаў).

Паляваньне на аўтарытэты

Успаскіх разумее: абапіраючыся толькі на расчараваных, уладу можна здабыць, але не ўтрымаць. Для апошняга патрэбна падтрымка так званых грамадзкіх і палітычных эліт. Таму ён таксама актыўна займаецца «паляваньнем на аўтарытэты». І мае ў сваёй калекцыі Ону Юкнявічэнь, дарадцу Сусьветнага банку, якая аднаўляе банкаўскую сыстэму ў Сэрбіі. Мае ў калекцыі таксама спартоўцаў (футбалістаў, баскетбалістаў, бегуноў), опэрных сьпевакоў, вядомых бізнэсмэнаў,

Віктар Успаскіх (зьлева) — супэрПаксас?

артыстаў, журналістаў.

А на найвышэйшых дзяржаўных чыноўнікаў ён мае «кучы кампрамату». Так ён заявіў журналістам з газэты «Respublika».

Аднак большасьць літоўскіх палітолягаў і камэнтатараў бачыць ва Успаскіх чалавека Крамля, якому пастаўлена задача перахапіць уладу ў Літве. Гэтыя камэнтатары кажуць, што дапамога расейскага бізнэсмэна Юр'я Барысава на выбарах Паксасу й імкненьне Успаскіх выйграць парлямэнцкія выбары — гэта элементы адной і той жа гульні.

«Калі аказалася, што літоўскія спецслужбы разам з амэрыканскімі перашкодзілі ўтрымаць пасаду чалавеку (маецца на ўвазе Паксас), які зьяўляецца агентам ці ў найлепшым выпадку марыянэткай Крамля, было вырашана рэалізаваць плян Б, гэта значыць увесці ў Сойм Успаскіх», — піша палітоляг Ромуальдас Юкнус.

Раймундас Лапата, дырэктар Інстытуту міжнародных адносін і палітычных навук, лічыць, што зьяўленьне Успаскіх стане зразуме-

лым, калі ўзяць пад увагу суседства Расеі. «Нічога дзіўнага, што яна імкнецца падпарадкаваць сабе Літву. Але, каб абараніцца, мала будзе зьняць Паксаса, а потым перакрыць дарогу да ўлады Успаскіх. Зьнікнуць адзін і другі — адразу знойдуцца іншыя. Адзіным шляхам застаецца рэфармаваньне краіны, ліквідацыя «зона галечы» — натуральнага апірышча гэтых людзей».

І вось апошняя навіна зь Вільні: Партыя працы Літвы мае трох магчымых кандыдатаў на пасаду прэзідэнта краіны. Віктар Успаскіх у якасьці кандыдатуры разглядае галоўнага «перамоўніка» па ўступленьні Літвы ў ЭЗ Пятраса Аўштравічуса, дарадцу Сусьветнага банку Ону Юкнявічэнь і прафэсара-кардыяхірурга Рымантаса Бенэтыса. Са словаў Успаскага, партыя згадзілася б падтрымаць і кандыдатуру в.а. прэзідэнта Літвы Артураса Паўлаўскаса, «калі за гэта выкажуцца ўсе палітычныя партыі краіны і ён будзе адзіным кандыдатам супраць Паксаса».

Франц Субель

Клінічная сьмерць за тры эўра

Былы загадчык артапедычнага аддзяленьня санаторыю «Беларусь» у Друскеніках, кіраўнік Таварыства беларускай культуры Друскенікаў Іван Ломаць ледзь не памёр на гарадзенскім вакзале. Некалі дзякуючы ягоным намаганням санаторый «Беларусь» застаўся беларускім.

Былы доктар вяртаўся 21 сакавіка ад сына з Горадні дадому ў Літву. І збіраўся набыць квіток за літы ў літоўскім аўтобусе, які абсталяваны касавым апаратам. Аднак беларуская пасадачная кантралёрка заявіла, што ўсе білеты трэба купляць у касах аўтавакзалу, а літоўскі кіроўца ня мае права тутакж прадаваць іх.

Рэч у тым, што пры пакупцы квітоў у касах аўтавакзалу замежнікам даводзіцца аплачваць яшчэ і мясцовы збор у 8750 рублёў, ці 3 эўра, які ў квітках пазначаны як эквалюгенты. Зь беларускіх грамадзян спаганяецца 4375 рублёў. Калі ж набыць квіток у кіроўцы літоўскага аў-

тобуса «Горадня—Коўна», дык гэтага збору можна не плаціць.

Згодна з пастановай Савету Міністраў Беларусі №227 ад 3 сакавіка 2004 г., супрацоўнікі «Беларусі», а таксама людзі, якія маюць сваякоў у прыгранічнай зоне, вызваляюцца ад выплаты мясцовага збору. Гэта Іван Ломаць і спрабаваў давесці кантралёрцы. Аднак тая, нічога ня слухаючы, спрабавала выпіхнуць старога чалавека з аўтобуса. Ад гэтых паводзін Ломаць зрабілася блага, і ён страціў прытомнасць. Супрацоўнікі «хуткай», якія прыбылі на станцыю, канстатавалі клінічную сьмерць. Робячы ўкол, яны, аднак, ніяк не маглі трапіць у вены. Ломаць выратавала прысутнасць сына — рэаніматара паводле спецыяльнасці, які пачаў рабіць штучнае дыханьне і масаж сэрца. Пазней па спадару Ломаць прыехала рэанімацыйная машына Гарадзенскай абласной больницы. Цяпер стары чалавек крыху акрыяў і працягвае лячыцца ў Горадні.

Як патлумачыла «НН» адна з супрацоўніц гарадзенскага аўтавакзалу, якая пажадала не называць свайго імя, пастанова Савету Міністраў выконваецца. Ільготы існавалі, існуюць і будуць існаваць, бо ёсць даволі доўгі пералік тых, з каго мясцовы збор не бярацца. Проста пры набыцці квітка касірцы трэба паказаць дакумэнт на льготы, а «ў некаторых выпадках — шмат дакумэнтаў». Дарэчы, на Радаўніцу быў наплыў пасажыраў, якія не плацілі мясцовага збору: да льготнікаў аднесены і тыя, у каго ў памежнай зоне пахаваныя сваякі. Пра Ломаць выпадак супрацоўніца вакзалу нешта чула, аднак «гэта прыватнае здарэнне, якое патрабуе разьбіральніцтва». Паводле яе словаў, «касы створаюць для таго, каб там набываліся квітки, а кантралёры — каб без таго квітка нікога ў салён аўтобуса не пускаць. Дзеля гэтага маюцца адмысловыя інструкцыі».

Руслан Равяка

ХРОНІКА АПАЗЫЦЫ

Пракуратура Ленінскага раёну Горадні 8 красавіка вынесла папярэджаньне рэдактарцы газэты «Биржа информации» **Алене Раўбецкай** за распаўсюд інфармацыі ад імя незарэгістраванай партыйнай структуры: за артыкул старшыні абласной арганізацыі АГП, якой у жніўні 2003 г. адмовілі ў рэгістрацыі. 13 красавіка суд Ленінскага раёну Менску пакараў **Міхаіла Марыніча** штрафам у 10 базавых велічыняў (190 тыс. руб.) за артыкул «Калаяс?» у «Народнай волі». Марыніч падпісаўся сябрам грамадзкай арганізацыі «За годнае жыццё», хоць яна яшчэ не зарэгістраваная. У Горадні 13 красавіка падчас распаўсюду бюлетэню «Предприниматель» затрымалі **Зымітра і Уладзімера Леванеўскіх**. Іх адпусьцілі без пратаколаў. Актывістка «Зубра» **Дар'я Малдаванова**, якую затрымалі каля расьсяжкі «Ён павінен сысьці!» на мосьце над Нямігай, аштрафаваная 14 красавіка на 20 б.в. (380 тыс. руб.). Гарадзенскі абласны суд адмовіў прафсаюзнаму актывісту гарадзенскага заводу аўтаагрэгатаў **Івану Роману** ў аднаўленьні на працы. Супрацоўнікі КДБ выклікалі на «размову» сябра Рады Задзіночаньня беларускіх студэнтаў **Сержука Семенюка**: іх цікавіла дзейнасьць і замежныя кантакты ЗБС. Судовы працэс па ліквідацыі ГА «Беларуская аб'яднаньне маладых палітыкаў» пачаўся ў Вярхоўным судзе 14 красавіка: арганізацыю вінавацяць у парушэньні юрыдычнага адрасу й нясьвоечасовай зьмене назвы кіраўніка («прэзыдэнта» на «старшыню» памяталі толькі ў сьнежні 2003 г.). 15 красавіка ў Воршы пазбавілі ліцэнзіі апошняю недзяржаўную рэгіянальную газэту «**Віцебская трыбуна**». Афіцыйная падстава — ліквідацыя заснавальніцы, цэнтру моладзевых ініцыятываў «Контур». Калегія Менграсуду 15 красавіка адпрэчыла касацыйную скаргу лідэра Жодзінскай суполкі ПБНФ **Аляксея Лапіцкага** і актывісткі ліквідаванга праваабарончага цэнтру «Вясна» **Сьвятланы Ла-**

піцкай. Яны скардзіліся на старшыню ЦВК Лідзію Ярмошыну, што праігнаравала іхныя звароты пра парушэньне выбарчага заканадаўства. Журналіст **Валер Шчукін** 15 красавіка быў пазбаўлены акрэдытацыі ў палаце прадстаўнікоў. Падчас раздачы ўлётак «Пяцёркі +» 14 красавіка ля прахадной Менскага заводу колавых цягачоў затрымалі актывістаў АГП **Віталія Рымашэўскага і Юр'я Бычкоўскага**. Актывіста «Зубра» **Арцёма Ластавецкага** затрымалі 16 красавіка ў каледжы лёгкай прамысловасьці ў Баранавічах пры распаўсюдзе газэты «Зубр-Барановічы». На ягоных бацькоў склалі пратакол за тое, што не надаюць увагі выхаваньню сына. Улады Барысава не дазволілі прадстаўнікам **кааліцыі «Пяцёрка +»** правесці мітынг 17 красавіка «з прычыны няправільна афармленьня дакумэнтаў». Камунальная служба скасавала дамову арэнды памяшканьня з гарадзенскім **ГА «Бацькаўшчына»**: камунальнікі лічаць, што арганізацыя здала памяшканьне ў субарэнду газэце «День», хоць уся аргтэхніка выданьня месціцца ў суседнім пакоі, які займае ТБМ. У той самы дзень ЖРЭУ запрапанавала «добраахвотна скасаваць» дамову пра арэнду і ў трохдзённы тэрмін сплаціць усе пазыкі гарадзенскай арганізацыі **БНФ «Адраджэньне»** і клубу «Паходня» — іначай выселяць і спяганяць грошы будучы праз суд. Вярхоўны суд 16 красавіка з прычыны неадпаведнасьці юрыдычнага адрасу рэальнаму ліквідаваў ГА «**Новая група**», арганізацыя мае працаваць неафіцыйна. 16 красавіка Мініст адмовіў у рэгістрацыі **Рэспубліканскай дэмакратычнай партыі і Партыі свабоды і прагрэсу**. Журналістку «Газеты для вас» **Тамару Шчапёткіну** 16 красавіка аштрафавалі на 300 тыс. руб. за «зьянавагу гонару й годнасьці» старшыні ўчастковай выбарчай камісіі Ніны Пратасевіч. Судовыя выдаткі, якія мусяць сплаціць Т.Шчапёткіна, склалі 190 тыс. руб.

АШ

Мальдзіс у больницы

3 траўмамі патрапіў у больницу прафэсар Адам Мальдзіс: 14 красавіка ўдзень яго зьбіла машына. Гэта здарылася на рагу Казлова й праспекту Скарыны. Навуковец пераходзіў вуліцу не праз падземны пераход. За апошнюю паўтара году навуковец другі раз трапіў у больницу з траўмамі — мінулы раз яго зьбілі і абрабавалі.

АШ

Патрыярх беларускага Касьцёлу

18 красавіка каталікі заходняй Віцебшчыны ўрачыста адзначылі 60-годзьдзе сьвятарскай дзейнасьці ксяндза-марыяніна Люцыяна Паўліка, які апошні 47 гадоў служыў у Задароскім касьцёле Маці Божай Ласкавай на Глыбоцкім.

Пасьля вайны айца Люцыяна, які ў той час служыў у Друі, арыштавалі і саслалі ў лягер на шэсьць гадоў. Вярнуўшыся ў Беларусь, ён стаў пробашчам Задароскага касьцёлу — таемна хрысьціў нованароджаных і дарослых, выконваў сакрамант шлюбу, прымаў споведзі. І ўсё гэта ён рабіў для каталікоў ня толькі Глыбоцкага раёну, але і ўсёй Віцебшчыны. Сёньня ў Полацку кажуць, што палова вернікаў мясцовай каталіцкай парафіі хрышчаныя ксяндзом Люцыянам. 18 красавіка, дакладна ў дзень яго сьвятарскага пасьвячэньня, адбылася ўрачыстая імша ў Задароскім касьцёле, на якую сабраліся сьвятары і вернікі з розных куткоў вобласці. Удзельнікі сьвята віншавалі пробашча кветкамі і падарункамі.

«5+» у Полацку

18 красавіка ў Полацку адбылася сустрэча актывістаў дэмакратычнага руху Полаччыны з Анатолям Лябедзькам і Сяргеем Калякіным, а таксама намесьнікамі старшыняў БСДГ Валер'ем Арцішэўскім і Партыі працы Леанідам Лемяшонкам.

С.Калякін раскажаў пра народную

перадвыбарную кааліцыю «5+», яе мэты і задачы. Прычыну аб'яднаньня ён патлумачыў наступным чынам: кожная партыя, якая ўвайшла ў кааліцыю, асобна мае ня больш за 7% падтрымкі выбаршчыкаў, а разам дэмакраты цяпер маюць 30% падтрымкі. Калякін сярод прычын аб'яднаньня назваў і пагрозы правядзеньня рэфэрэндуму, які б дазволіў Лукашэнку трэці раз, насуперак Канстытуцыі, удзельнічаць у прэзыдэнцкіх выбарах. Лідэр камуністаў раскажаў пра тактыку і стратэгію кааліцыі: вырашана ў кожнай выбарчай акрузе вылучаць двух кандыдатаў — асноўнага і дублёра, прычым адзін зь іх будзе рэпрэзэнтаваць левыя погляды, другі — правыя.

Калдуны ў «Славянскім»

Калі ў Наваполацку, напрыклад у рэстаране «Белы востраў», спрабуюць завабляць наведнікаў замежнай экзатычнай кухняй — кітайскай, французскай, — дык у Полацку абралі іншую стратэгію. Тут разважаюць наступным чынам: стравы замежных кухняў турыст можа пакаштаваць у іншых краінах, а вась беларускія — толькі ў Беларусі. Рэстаран «Славянскі», які знаходзіцца пры гатэлі «Дзвіна», цяпер штосераду наладжвае ў сябе дзень беларускай кухні. У такія дні тут можна паспытаць і булён з калдунамі, і мачанку з блінамі, і дранікі. Вясвятляецца, што і эканоміка можа навучыць патрыятызму, бо патрыятычны лозунг «Купляй сваё, шануй сваё!» — самы што ні ёсць рынаквы.

У Полацку чакаюць Хруцкага

16 красавіка ў Полацкай мастацкай галерэі адкрыліся выставы жывапісу дырэктара Нацыянальнага мастацкага музэю ўладзімера Пракапцова, а таксама жывапісу і керамікі яго сына Паўла Пракапцова. Мастакоў, сярод іншых, вітаў іпіскап Полацка-Глыбоцкі Феадосій. У.Пракапцоў прызнаўся, што ня лічыць сябе высокаадораным мастаком: «Я дырэктар, а карціны пішу

толькі ў вольны час, для сябе, і гэтая выстава — хутэй нагода прыехаць у ваш цудоўны горад». Палачане выказалі просьбу-спадзяванне, што неўзабаве карціны іх земляка Івана Хруцкага, якія захоўваюцца ў Мастацкім музэі, вернуцца ў Полацк — хаця б для часовага экспанаваньня.

У гэты ж дзень у канцэртнай залі Сафійскага сабору пачаўся XVII Міжнародны фэстываль камэрнай музыкі. «Літургію Яна Залатавуснага» Сяргея Рахманінава выканала Капэла імя Шырмы.

Васіль Кроква, Полацк

Замест інстытуту — псыхбольніца

Закрываецца Магілёўскі інстытут радыяцыйнай мэдыцыны і прафпаталёгіі. Такое рашэньне аблвыканкаму: у будынак інстытуту, дзе з канца 80-х інтэнсіўна лячыліся пацярпелыя ад Чарнобылю дзедзі, будзе перамяшчана псыхіятрычная больніца. У новым штатным раскладзе месцаў для 370 чалавек, якія працавалі ў інстытуце, не знайшлося. І калі ўрачам прапанаваны альтэрнатыўныя варыянты працаўладкаваньня, дык сярэдні і малодшы мэдыцынскі пэрсанал у паніцы. Забясьпечаны работай усяго 10% мэдыцынскіх і некалькі санітарак, якія працавалі ў інстытуце.

Алеся Чыж, Магілёў

Рамонт для прэзыдэнта

Пасьля нуднай зімы вясна вымагае распачаць нейкія работы — нешта паднавіць ці адрамантаваць. У Баранавічах парадкуюць галоўныя вуліцы гораду. На некалькі дзён былі перакрыты вул.Леніна і Камсамольская, а аўтамабільны рух скіраваў на паралельныя вуліцы, выклікаючы там заторы, бо кальцавой дарогу ў Баранавічах няма. На асабліва небяспечных скрывававаньнях зьявіліся даўно забытыя рэгуліроўшчыкі.

Рамонт галоўных вуліц пачаўся таму, што па іх стала немагчыма езьдзіць: асфальт тамака зьнішчаны

на 40%. Дзеля рамонту горад узяў напакат адмысловую тэхніку, якая фрэзамі зразае стары асфальт на глыбіню 5—15 мм. Атрыманы друз плянуецца перапрацаваць і выкарыстаць для новага пакрыцьця. За тое абсталяваньне дзевяццацца заплаціць каля 60 млн руб. з гарадзкога бюджэту.

Зрэзаўшы асфальт і пакінуўшы на цэнтральных вуліцах няроўныя пісягі ад фрэзаў, на нейкі час спыніліся. Усе сілы цяпер кінуты на іншыя аб'екты — горад чакае прыезд Лушэнькі на пачатку траўня. Камунальнічкі кінуліся добраўпарадкаваць тэрыторыю старога пэдагагічнага каледжу, на базе якога думуюць заснаваць унівэрсытэт і які наведзе прэзыдэнт. Парэзалі старыя кляновыя прысады, здзіраюць на ходніках пліткі, нешта падфарбоўваюць, замазваюць. Таксама сьпешнымі тэмпамі даводзяць да ладу стадыён — на недабудаванай трыбуне ўкручваюць рознакаляровыя сядзеньні.

Мэр гораду Віктар Дзячкоўскі абяцае, што вуліцы да 1 траўня заасфальтуюць. Аднак, відаць, аднавіць,

а дзе-нідзе і пракласці ліўнёўку за такі тэрмін не паспеець. Мяркуюць, што ўсё добраўпарадкаваньне абдыцца ў 600 млн руб.

Аднак, як заўсёды, дзеля жаданьня вылучыцца і падацца больш прывабнымі ды прыгожымі, забываюць пра якасьць.

РР, Баранавічы

«Троіца» ў Берасьці

У суботу ў Тэатры драмы і музыкі ў Берасьці можна было пабачыць этна-трыё «Троіца». Гурт упершыню выступіў у Беларусі паза межамі Менску. На жаль, зала была няпоўная, хаця публіка ўспрыняла музыку зь вялікім захапленьнем і не хацела адпусьціць са сцэны. Тады Кірчук выйшаў і зайграў фінальную песню на старажытным інструмэнце — касе.

Дарэчы, гурт адзначае сямігодзьдзе і праз тры тыдні плянуе выдаць трэці свой альбом пад назвай «Сем». Берасьцейцы пачулі песню з гэтага альбому — «Сем чарак гарэлкі».

Валеры Строкач, Берасьце

Сяргею Салашу ад уладаў Барысава

Уважаемый Сергей Александрович!

Зная, что Вы имеете поддержку у жителей в/г Печи прощу Вас оказать помощь в организации субботника 24 апреля 2004 года.

Поговорить с жителями нашего городка, чтобы они вышли для наведения порядка возле своих домов.

Заранее благодарен начальник ГУ "ДУ 1 Борисовской КЭЧ"

А.Л.Разумеев

т. 78-76 - 26

Напярэдадні суботніку 24 красавіка нефармальны грамадзкі лідэр Барысава Сяргей Салаш атрымаў ад кіраўніка камунальных службаў адмысловае запрашэньне. Варта нагадаць, што на мясцовых выбарах Салаша не зарэгістравалі ў якасьці кандыдата з надуманых прычынаў. Цяпер Сяргук гатовы ўзяць удзел у парламэнцкіх выбарах увосені.

Багацьці для багатых

Закон схіляе паляўнічых да браканьерства

Машканская паляўнічая гаспадарка перададзена абутковай фірме «Марка-сэрвіс», Цяцерынская, Браслаўская, Краснасельская адышлі да Кіраўніцтва спраў прэзыдэнта. Беларусь — краіна шыкоўных лясцоў. Аднак паляваць у іх хутка змогуць толькі абраныя.

Захапленне ловамі зрабілася складнікам нацыянальнай культуры. Рыбалоўныя ці паляўнічыя нататкі можна сустрэць у творах Быкава і Брыля, Коласа і Дубоўкі. Штогод у розных кутках Беларусі ладзяцца фэсты, якія выяўляюць найлепшых стральцоў ці рыбацоў. Для няспешчанага вялікімі прыбыткамі беларуса паблудаць па лесе са стрэльбай ці ўладкавацца на беразе рачулікі — ці не адзіны від актыўнага адпачынку. Ня маючы сродкаў на спартклуб, вясковец карыстаецца тым, што засталася яму ў спадчыну, — багацьцем роднай прыроды. Аднак ён мае ўсе шанцы страціць і гэты прывілей. Калі рыбакі ва ўмовах вынішчэння фаўны рэк ды азёр браканьерамі яшчэ маюць магчымасць сям-там спадзявацца на нейкую здабычу, дык вакол аматараў палявання сытуацыя склалася куды больш складаная.

Справы мінулых дзён

На пачатку 90-х большасць паляўнічых гаспадарак краіны (каля 80%) на правах арэнды належала галоўнаму аб'яднанню аматараў стрэльбы і вуды — Беларускаму таварыству паляўнічых і рыбалоўцаў (БТПР). Астатняе дзялілі між сабой Камітэт лясной гаспадаркі ды фізкультурна-спартовае таварыства «Дынама». Паляўнічы набываў у таварыстве сезонны квіток на адстрэл зьяроў у межах пэўнай гаспадаркі.

Прыналежнасць да таварыства была неабходнай умовай для атрымання паляўнічага пасведчання і набыцця стрэльбы. Ня дзіва, што колькасць паляўнічых у БТПР набліжалася да ста тысяч.

Непаразуменні паміж таварыствам і дзяржавай пачаліся ў 1997 г. з пастановы Саўміну, згодна з якой права выдаваць паляўнічыя пасведчаны пераходзіла да Камітэту лясной гаспадаркі. Сяброўства ў БТПР зрабілася справай неабавязковай, таму менш прывабнай, а перавагай аб'яднання засталіся толькі таннейшыя сезонныя квіткі. І за 1998—2004 г. колькасць сяброў БТПР зменшылася практычна на траціну: з 99 да 63 тыс.

У 2002 г. паляўнічых напаткала яшчэ адна несудышальная навіна. Чарговая пастанова Саўміну значна змяніла характар і кошт абавязковых працэдур. Памер дзяржаўнай пошліны павялічыўся ў 50 (!) разоў — 10 базавых велічынь за раз (190 тыс. руб.) замест 0,2 штогод. Кошт рэгістрацыі і перарэгістрацыі кожнай адзінкі зброі (4 і 2 б.в. адпаведна) павялічыўся ў 8 разоў. Пры гэтым дзяржаўны падатак цяпер трэба плаціць на дзесяць гадоў наперад. Гэта найбольш зачала людзей немаладых, якія ня ведаюць, ці будуць займацца паляваннем увесь гэты

Хутка шараговым грамадзянам паляваць на жывёлу можна будзе толькі празь вітрыннае шкло.

час. Да 2007—08 г., калі скончыцца тэрмін дзеяння дзяржаўных пасведчанняў, колькасць зарэгістраваных паляўнічых у краіне можа зменшыцца на 50%.

А вось колькасць браканьераў вырасце, мяркуючы загалом аддзелу палявання, рыбалоўства і практавання паляўнічай гаспадаркі БТПР Валер Квакін. На яго думку, паляўнічыя папросту пачнуць утойваць зброю ад рэгістрацыі.

Паляванне зрабілася забаўкай для заможных. Дзяржчыноўнікі і самі гэта прызнаюць. «Гэта элітны занятак для багатых грамадзян», — заявіў намеснік міністра прыродных рэсурсаў Валянцін Малішэўскі.

Няма прыбытку — няма ўлады

У снежні 2003 г. Міністэрства прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя накіравала мясцовым уладам рэкамендацыю перадаць паляўнічыя гаспадаркі БТПР ва ўласнасць прыватных асобаў.

БТПР не задавальняла Мінпрыроды малапрыбытковасцю. У прыклад таварыству Міністэрства ставіла паляўнічыя гаспадаркі, што належыць прыватным асобам ды Кіраўніцтву спраў прэзыдэнта.

Сапраўды, частка гаспадарак БТПР знаходзіцца ў цяжкім фінансавым становішчы і не адпавядае сучасным патрабаванням. Аднак жа БТПР — аб'яднанне выключна грамадзкае, яно не атрымлівае фінансавання зь бюджэту і існуе менавіта за кошт сяброўскіх складак ды продажу сезонных квітоў.

Пікантнасць сытуацыі дадае іншы факт. Калі зьбяднелыя гаспадаркі перадаюць больш забяспечанаму ў фінансавым плане ўласніку, які гатовы ўкласці ў набытую маёмасць неабходныя сродкі дзеля яе росквіту, — гэта лягчэйшая зьява. Аднак Мінпрыроды дзейнічае ў іншым напрамку. За апошнія гады

ад таварыства адлучаны Машканская (перададзена вядомай фірме «Марка-сэрвіс»), Цяцерынская, Браслаўская, Краснасельская (усе адышлі да Кіраўніцтва спраў прэзыдэнта) і шэраг іншых гаспадарак, якія мелі найлепшыя паказчыкі развіцця.

Усё для эўрапаляўнічых

Падуладных БТПР угодзьдзі пакуль 114 — гэта 68% ад колькасці сукупных лясных масіваў краіны. За апошнія гады ў прыватную ўласнасць перайшло 10 паляўнічых гаспадарак. Лічба невялікая, калі ня браць пад увагу часавага адрэзку, за які адбыўся той пераход.

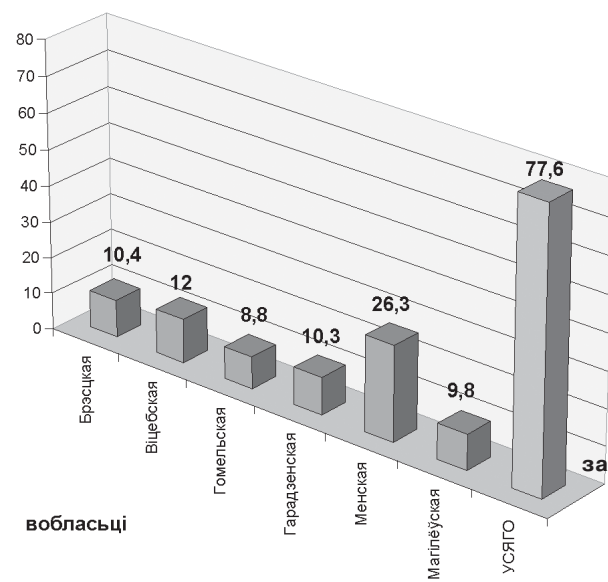
Чаму ж вакол паляўнічых гаспадарак узняўся гэты вэрхал, адкуль спрэчкі й непаразуменні? Ёсць два галоўныя чыннікі.

Першы — матэрыяльны. Апошнім часам Беларусь аблюбовалі па-

ляўнічыя зь Нямеччыны, Італіі ды іншых краін. Выкладваючы за паляванне астранамічныя па нашых мерках сумы (адна толькі ліцэнзія на здабычу пэўнага зьвера каштуе ад тысячы дзяляраў і вышэй, у залежнасці ад памеру будучага трафю). Гэткага багацьця жывёлы ў капіталістычнай Эўропе не знайсці. У тамтэйшых лясках перарадзіліся дзікі, яны не дасягаюць тых памераў, што вартыя воку паляўнічага, практычна знік лось, толькі зрэдку сустракаецца алень. Таму іншаземцы з асаодай блукаюць па беларускіх лясках.

Попыт нараджае прапанаванне. Праца з эўрапаляўнічымі абяцае нядрэнныя дывідэнды. Як грыбы, пачынаюць зьяўляцца фірмы, у пераліку відаў дзейнасці якіх фігуруе паляванне для замежнікаў. Новаўтвораным суб'ектам гаспадарання для плённай працы не стае аднаго — уласных лясных угодзьдзяў, якімі яны і пачалі абзаводзіцца.

Колькасць сяброў Беларускага таварыства паляўнічых і рыбалоўцаў на 01.01.2004 (тыс. чалавек)

У Гомельскай і Магілёўскай абласцях найменш зарэгістраваных паляўнічых. Значыць, найбольш браканьераў?

Другі чыннік — хутчэй эстэтычны. Добра, маючы грошы, збудаваць ва ўтульным лясным займішчы палацк з лазняй. Аднак удвая большую асалоду ад лазні адчуваеш, калі ведаеш, што ніякая жывая душа цябе не патурбуе. Бо найбліжэйшае наваколле — таксама твая ўласнасць.

Ня дзіва, што ад паляўнічых паступае ўсё больш скаргаў на забарону наведваць пэўныя лясны. Так, у Краснасельскай гаспадарцы, аб якой згадвалася вышэй, паляванне афіцыйна забаронена ўжо два гады.

У Нямеччыне, Польшчы, Чэхіі ўсе лясныя ўгодзьдзі належыць прыватным уладальнікам. Паляўнічыя клубы (аналог нашых таварыстваў) там заключаюць дамовы і на правах арэнды карыстаюцца ўгодзьдзямі ды ладзяць уласнае паляванне.

Аднак ветрык новаўвядзенняў падзьмуў у беларускую паляўнічую гаспадарку не адтуль, а з Расеі. Там ужо некалькі гадоў, пад выглядам ліцэнзавання, гаспадаркі Расейскага таварыства паляўнічых і рыбалоўцаў адчуваюцца на карысць камэрцыйных структураў. Зразумела, што грамадзкія таварыствы ня здольны спаборнічаць зь бізнэсоўцамі ці мясцовымі кіраўнікамі. Сярод новых уладальнікаў расейскіх лясцоў — «Лукойл-Нафтахім», будаўнічая фірма «Сансан» з Адміністрацыі прэзыдэнта РФ, а таксама вядомыя культурныя і палітычныя дзеячы.

Дзяржаўныя патрэбы і грамадзкія інтарэсы

Нельга сьцьвярджаць, што паляўнічыя гаспадаркі ніколі ня варта перадаваць у прыватную ўласнасць. Прыватнік плаціць за арэнду больш, чым грамадзкае аб'яднанне, — выгада для мясцовага бюджэту відавочная. Прыватнік лягчэй знаходзіць інвестыцыі, у яго гаспадарцы лепшыя гатэлі, падкормачныя комплексы, стралковыя вышкі.

Аднак у мэдалі ёсць і адваротны бок. Уклаўшы значныя сродкі, гаспадар намагаецца за вельмі кароткі тэрмін іх вярнуць: звышчыя цэны на абслугоўванне наведвальнікаў і здабычу жывёлы. Іншая рэч, калі ўласнік грунтоўна падыходзіць да справы, працуе пэўны час на перспэктыву і не імкнецца да імгненнага прыбытку. У гэтым выпадку прыватная ўласнасць больш эфектыўная за калектыўную. Многае залежыць непасрэдна ад асобы ўласніка.

Прыклад Расеі непакоіць беларускіх паляўнічых. Яны лічаць, што дзяржава рыхтуе такія самыя «падарунак» і айчынным сельдапытцам. У спецыялізаваных выданні ідуць гнёўныя лісты ад незадаволеных аматараў, у гутарках паляўнічых усё часцей чуваць заклапочанасць невядомай будучыняй ды патрабаванні пакінуць лясны за ім. «Калі б чалавек намагаўся ўкласці сродкі ў развіццё ўласнай справы, ці рваў бы ён спакуслівы кавалак паляўнічых угодзьдзяў? — кажа Валер Квакін. — Так, магчыма, у бізнэсоўцаў, што ўзялі лясныя масівы, зарабляць грошы ўдасца лепш. Аднак шматлікім аматарам палявання застанецца толькі збоку назіраць за прыродай, а карыстацца багацьцямі яе змогуць толькі багатыя».

Сяргей Гусачэнка

У адрозьненне ад расейцаў,

Арнольд Макмілін: Я гатовы прызнаць, што Панчанка — добры паэт

Ён спазьняўся на гадзіну з чвэрткаю... Гэта цалкам адпавядала майму ўяўленьню пра дзівакаватых ангельскіх прафэсараў. Таму мы з фатографам Андрэем Лянкевічам не турбаваліся, працадзвалі натоўп, высочваючы Арнольда Макміліна, якога ня бачылі ў вочы. Заклад быў такі: хто яго першы пазнае, таму пяць фунтаў стэрлінгаў. «Вось!!!» — зараўлі мы адначасова, пабачыўшы гнанага ветрам невысокага спадаронька ў вялікіх акулерах, у дарагім, запэцканым крэйдаю палітоне і з чорным поліэтыленавым мяшэчкам у руцэ.

Спазьненне прафэсара нічога супольнага з расьсеянасьцю ня мела: проста раніцаю на кватэру, якую ён наймаў, зьявіліся два міліцыянты і вірлавокая танкагубая кабеціна ў цывільным, якая не палічыла патрэбным адрэкамэндавацца. («Ну чысты тып, дзе яны такіх бяруць?» — дзівіўся прафэсар.) Прыхадняў цікавіла, чаго сп.Макмілін прыехаў, а таксама ці зарэгістраваўся ён у Менску. «Я ня буду рэгістравацца ні пры якіх умовах», — адказаў прафэсар. Мы сказалі, што цалкам яго разумеем, і павялі прафэсара ў кавярню — размаўляць і фатаграфавалі.

«НН»: А калі я задам тое ж кадэбоўскае пытаньне: «Прафэсар, чаго вы сюды прыехалі?»

Арнольд Макмілін: Каб забраць кнігу аб беларускай літаратуры ў эміграцыі. Нехта скажа: нашто ехаць, калі ёсьць пошта? Але я хацеў сваімі рукамі забраць асобнікі для сваіх сяброў, якія жывуць не ў Беларусі. Я не даверыў бы іх пошце.

«НН»: Гэта будзе Ваша чацьвертая кніжка?

А.М.: Магчыма, калі лічыць толькі манаграфіі. Былі «Беларуская мова ў XIX ст.», «Беларуская літаратура ад пачатку да Апакаліпсысу». Пасьля гэтага агляду ў мяне настаў застой: ня вельмі ўдалы шлюб, дзеці расьлі. Для кніг трэба мець энэргію, а калі тваё сэрца не дапамагае, кнігі немагчымы. Потым у мяне настаў рэзэсанс, і я выдаў новую кнігу ў Нямецчыне, і адна жанчына тут пераклала яе на беларускую мову, і яна ў 2001 г. выйшла ў «Беларускім кнігазборы». І новая кніжка, «Беларуская літаратура дзясяспары», выйшла два гады таму ў Англіі і дзямі тут — у перакладзе на беларускую. Я пішу пра аўтару эміграцыі — Арсеньеву й іншых, а другая палова прысьвечаная беларусам Польшчы. А таксама тым, кім цікавіцца незаслужана мала, — Віктару Кірвелю, Іне Снарскай.

«НН»: Чуваць, што вы зьбіраецеся напісаць кнігу пра беларускую літаратуру ад 1970 г. да Мілениўму?

А.М.: Так, але гэта забярэ шмат энэргіі. А я ўжо стары. Ежджу ў лёнданскім транспарце па бясплатным пэнсіянэрскім квітку. Але я хачу скончыць гэтую кнігу да таго, як адыду на адпачынак. Я ўжо напісаў пра Стральцова, Барадуліна, Разанава, нядаўна скончыў пра Сыса. Няшчасны чалавек, але цудоўны паэт. Потым я напішу пра Някляева й гістарычную прозу — Арлова і іншыя постаці. Я актыўна цікаўлюся й моладзевай літаратурай, зьбіраю кнігі, стараюся зьведаць, хто й што. Перакладчыкамі апошняе мае кнігі былі маладыя паэты Віктар Жыбуль і Вера Бурлак.

«НН»: Хто Ваш любімы беларускі аўтар?

А.М.: Быкаў, па-за канкурэнцыяй. Я нарадзіўся за дзень да таго, як немцы напалі на Беларусь, — 21 чэрвеня 1941 г. Быкаў імпанавалі праўдай. У расейскай і беларускай літаратуры пра вайну зашмат хлусьні й фантазіі. Быкаў быў першы. А потым быў Булат Акуджава, які надрукаваў у Вугоршчыне артыкул (наіўны, думаў, што па-вугорску не прачытаюць) з асноўнай думкай: «Гэта не была вялікая вайна. Гэта была жудасная вайна». Зразумейце, наколькі важна было сказаць гэта. Я бачыў Быкава апошняга разу ў Нямецчыне, я адчуваў, што яму засталася нядоўга. Мы елі піцу і пілі розныя напоі. Ён

піў мала, але я быў гатовы на ўсё. І потым мы з жонкаю хацелі адвэдаць яго ў Празе, але ён выехаў у Беларусь, каб памерці. Я напісаў нэкралёг у «Guardian». Я пішу ў гэтую газету нэкралёгі, калі просяць. Быкаў быў мне вельмі блізкі чалавек. Ён сэрца й гонар Беларусі. Адзіны, хто можа заняць месца маральнага аўтарытэта, — Барадулін. Але ён таксама немалады... Калі Быкава запрасілі ў Лёндан, замест яго прыехаў Барадулін, і мы такім чынам пазнаёміліся. Ён вельмі прыемны чалавек. Ды мне ўвогуле даспадобы беларусы. Яны такія сьціплыя, у адрозьненне ад расейцаў. Расейцы лічаць сябе пупам сусьвету, а гэта ня вельмі прыемна. І, маўляў, як можа іншаземец зразумець нашу вялікую культуру? А беларусы ўдзячныя, калі замежнік цікавіцца. І гэта куды лепей, калі людзі не глядзяць звысоку. У транспарце беларусы не штурхаюцца і не крычаць «Куды прэш?!», як у Расеі.

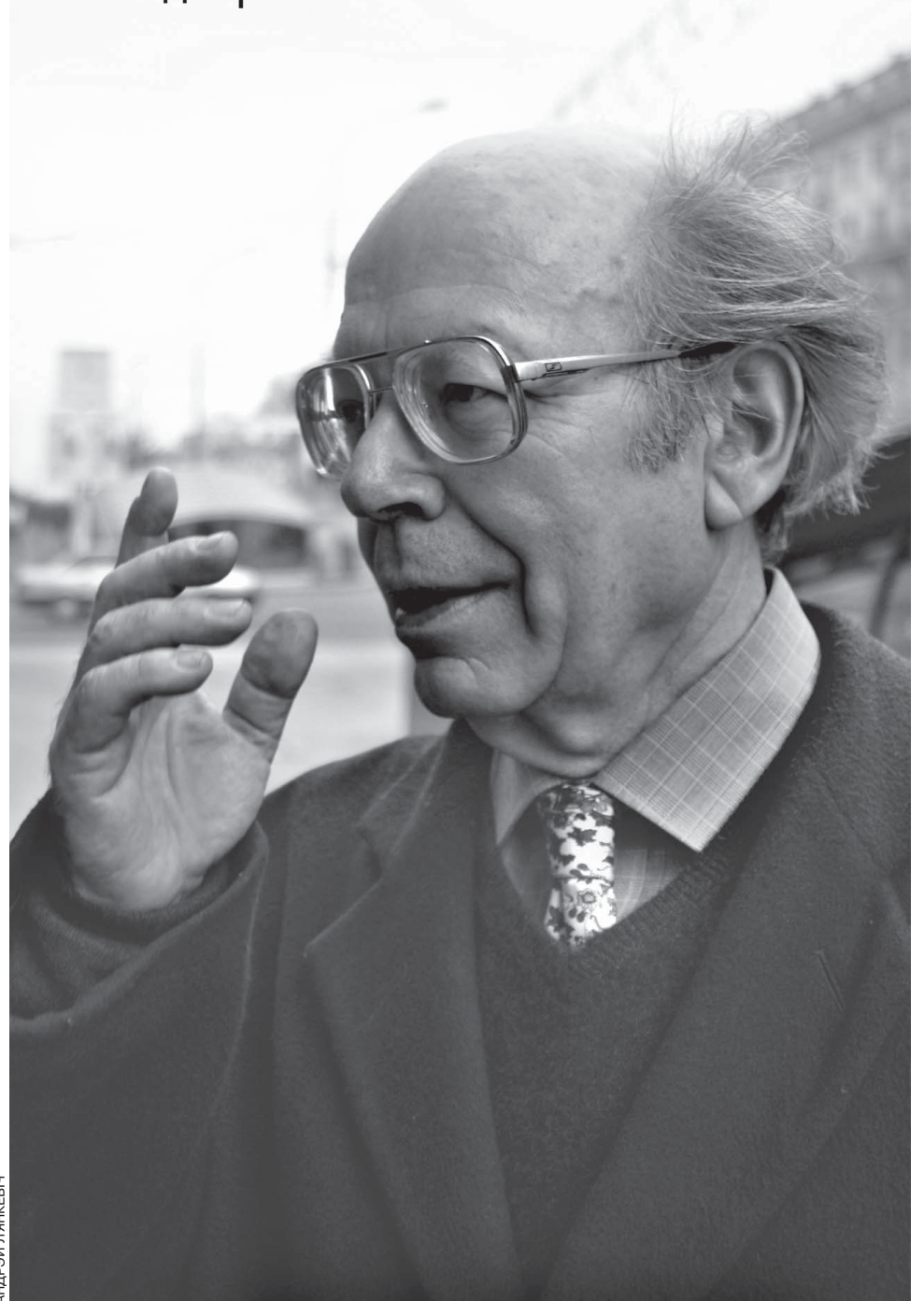
«НН»: О, сапраўды?..

А.М.: Вы, відаць, даўно не былі ў Расеі? Беларусы ветлівыя й сьціплыя. Я гэта зьведаў яшчэ ў Ангельшчыне, калі тамтэйшыя беларусы зьнюхалі, што я вывучаю беларусістыку ў Лёнданскім унівэрсытэце. Яны запрасілі да сябе і пачаставалі, дапамагалі кнігамі. Але самае вялікае ўражаньне было падчас сацыялізму, як я быў стажорам у Маскве ды прыехаў працаваць у Менск. Тут ня ведалі, якая птушка да іх прыляцела, — думалі, як замежнік, то і багаты. Зьмясьцілі мяне ў найлепшы па тых часоў гатэль — «Менск». Таму грошы, якія я разьлічваў траціць месяц, скон-

- Дакладная прымета няшчаснай
- краіны — калі людзі вераць у
- залаты век.

чыліся за дзень. Аднак мяне ня выкінулі, а выдзелілі пакойчык ля самага паддашку. І гэта мне было так прыемна! Я тады працаваў над лексычным складам беларускае мовы ў Акадэміі навук, і мне трэба было вечарамі займацца. І мяне ў АН пакідалі вечарам без нагляду ў картатэцы, сказалі міліцыянтам: «Хай чалавек працуе». Гэта немагчыма ня толькі ў Маскве, але і ў Лёндане! Такі давер маладому чалавеку з Захаду ў савецкія часы быў адбіткам нейкай асаблівай беларускай якасьці. Я спускаўся па лесвіцы й бачыў на сьцене плякаты, як уратавацца ад «тлетворнага ўплыва Захаду». А ўнізе сядзеў міліцыянт, мой раўналетак, які нават не падумаўся правярць, ці ўсё я пакінуў у парадку.

«НН»: Некаторыя з канадзкіх інтэлектуалаў пішуць, што «Беларусь выстаіць і знойдзе сваё месца ў XXI ст.». Якая Ваша думка наконт гэтага?

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Доўгі час беларуская была маёй пасіўнай мовай, але я сустрэў Алеся Пашкевіча, гаварыў да яго па-расейску, а ён адказаў па-беларуску, і мне стала сорамна. І я загаварыў. Хоць гэта было няпроста. У мяне расейская жонка, і дома мы гаворым на расейска-ангельскай трасянцы, а калі размова ідзе пра штосьці абсурднае, мы гаворым па-нямецку. Нямецкая мова — цудоўная мова для абсурду. Мы з жонкай — ужо ня першай сьвежасьці асятрына, таму нашыя зацікаўленьні ціхія: падарожжы ў цёплыя краіны, напрыклад. А мая першая жонка напісала ў разводным пратаколе: «Арнольд любіў сабак болей, чым мяне».

А.М.: У беларусаў няшчасная гісторыя, вядома. Дакладная прымета няшчаснай краіны — калі людзі вераць у залаты век. Мы ў Англіі гэтага ня робім. Былі ў нас часы лепшыя, горшыя, цікавейшыя, нуднейшыя, але няма залатога ні ў мінулым, ні ў будучым. Лорд Байран на гэтую тэму напісаў «Бронзавы век».

«НН»: Нам здаецца, што наша прысутнасьць на глёбусе ня вельмі заўважная. Скажыце, ці робімся мы больш бачнымі ў Эўропе?

А.М.: Толькі з дрэнных прычынаў. Спачатку Чарнобыль, потым самі ведаеце хто й што.

«НН»: Як выйшла, што вы заняліся беларусістыкай?

А.М.: Я з маладосьці займаўся расейскай літаратурай і музыкай. А тады на нашай катэдры зьявіўся прафэсар з харызмай, і ўсё зазьзяла. Да яго была такая сталінская атмасфэра: усё пампэзна, прыстойна й шэра. Я кінуў сваіх Ламаносава й Сумарокава і сказаў: я хачу ў Вас вучыцца. Ён быў лінгвіст — гэта не мая спэцыяльнасьць. Але з добрым чалавекам і лінгвістыку вывучыш. І ён мне

прапанаваў тэмы на выбар: «Нямецкі ўплыў на македонскую мову» або беларуская мова. Я ня ведаў ні македонскай, ні беларускай, ні нямецкай як сьлед, але выбраў я беларускую. Доўгі час беларуская была маёй пасіўнай мовай, але я сустрэў Алеся Пашкевіча, гаварыў да яго па-расейску, а ён адказаў па-беларуску, і мне стала сорамна. І я загаварыў. Гэта няпроста. Апошнія дзесяць гадоў у мяне дома расейская жонка, і мы гаворым на расейска-ангельскай трасянцы, а калі размова ідзе пра штосьці абсурднае, мы гаворым па-нямецку. Нямецкая мова — цудоўная мова для абсурду. Дарэчы, немцы лепей разумеюць расейскую, чым брытанскую ангельскую. Яны толькі думаюць, што разумеюць па-ангельску. Насамрэч яны разумеюць па-амэрыканску, а я ж не гавару як зоркі Галівуду. Немцы лічаць, што брытанцы гавораць «mundfaul» — лянівым ротам. Цяпер я ежджу ня столькі па Эўропе, колькі па Паўночнай Амэрыцы — цікава, як жывуць іншыя.

«НН»: Некалі за Саветамі сын выкладчыка БДПУ Кіма Скурата Сяргей распапавядаў мне, што напісана ў вашай англа-

беларусы такія сьціплыя

моўнай кніжцы «Беларуская літаратура 50—60 г.». Тады яе, як бачым, чыталі падпольна ў Беларусі. Савецкую філялігію шакавалі ваши ацэнкі творцаў белсаўліту. Яны з часам змяніліся?

А.М.: Я гатовы прызнаць, што Панчанка — добры паэт.

«НН»: Усё-такі? А як наконт «Пятрусь Броўка піша лоўка, піша лоўка і даўно...»? Падаецца, Вы пагадзіліся з гэтай эпіграмай?

А.М.: Ну, тут усё засталася ў сіле. Броўка — мой асабісты вораг. (Сьмяецца.) Савецкі лад — гэта савецкі лад, нічога ня зробіш. Але ня ўсе так стараліся, як Броўка. Людзі маюць выбар — быць ці ня быць палітычным функцыянерам, літаратурным камісарам. Адзін уляўраны літаратар (дзеці ягоныя прыстойныя людзі, таму я не памінаю імя) быў шакаваны перакладам мае кнігі. Мне распавядалі, што яна была ягонай настольнай кнігай, і, калі людзі прыходзілі да яго, ён пытаўся: «Ну няўжо я такі, як тут напісана?» Для мяне прымета камісарства — калі ў Заграбе на кангрэсе беларусістаў адзін такі ўстае і кажа: «Як сьмеў Макмілін пісаць пра Гаруна? Гэта дралежнік, а не беларускі літаратар». Я быў у Акадэміі навук пасья напісаньня першай кнігі і зразумеў, што, мяркуючы па індэксе, самыя вядомыя беларускі пісьменьнік — Сталін.

«НН»: У Беларусі на кнігазборы дзяржава заўсёды ўплывала не найлепшым чынам. А які, на Вашу думку, будзе лёс Скарынаўскай бібліятэкі ў Лёндане?

А.М.: Пэрспэктывы няясныя. Сам айцец Надсан кожнага разу пры сустрэчы кажа мне: «Я стары». Дый здароўе ў яго ня вельмі. А зьмены моцнай няма.

«НН»: Прапалі шмат якія архівы й кнігазборы за мяжою праз тое, што нашчадкі не цікавіліся беларускай справаю.

А.М.: Ну, думаю, такі лёс Скарынаўцы не пагражае. Яе збор праз амбасадара ўжо запрасіла Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Але, ведаючы, што Беларусь — ня рай, сюды скіруюць дублікаты.

«НН»: Вы былі ў нашай краіне разоў з дваццаць. Куды дрэйфуе Беларусь?

А.М.: Я найбольш быў тут за саветамі. Падчас свабоды ня быў. Толькі ў апошнія гады стаў нажэдаць — з 1999 г. Але я ведаю, чаго Вы баіцеся. Не, не, не, Беларусь ня робіцца савецкай. Я штогод бываю ў Маскве, там мае калегі, сябры. Для мяне савецкасьць — гэта галоўным чынам Расея. Праўда, у мае апошнія відэа ў Беларусь ля мяне круціўся малады чалавек, ад якога моцна пахла КДБ. А вось міліцыянтаў я меў гасьцямі толькі сёння.

«НН»: Што Вы любіце па-за беларусісткай?

А.М.: Жанчыны, музыку і выпіць. Мне пашанцавала з другім шлюбом. Сьвятлана, другая жонка, напісала першую й найлепшую кнігу пра Венядзікта Ерафеева, выдадзеную ў Швайцарыі. Кніга Сьвятланы часта плягітуецца, што ёсьць прыметай посьпеху. Мы з жонкай — ужо ня першай сьвежасьці асятрына, таму нашыя зацікаўленьні ціхія: падарожжы ў цёплыя краіны, напрыклад. Я люблю сваю цяперашнюю жоначку. Мы сем-восем гадоў перапісаліся перад тым, як пажаніцца, бо я меў тады іншую жонку, маці маіх дачок. Я не хацеў кідаць сям'ю, але мая першая жонка сказала: «Арнольд, будзе». І мы разышліся без адзінага кепскага слова. Зь цяперашняй жонкай у нас густы супадаючы, мы гарадзкія пацукі і з асалодай жывём у цэнтры гораду, а вёска ці перадмесце — не для нас. Часам я гавару зь ёй па-беларуску, а яна кажа: «Ну Арнольдзе, годзе мяне мучыць, я нічога не разумею».

«НН»: А сабак трымаеце, як належыць ангельцам?

А.М.: У першым шлюбе трымалі, і ў разводным пратаколе мая жонка напісала: «Арнольд любіў сабак болей, чым мяне». Я сапраўды заядлы сабачнік. Але цяпер не трымаем, бо жывём у цэнтры, нашто ж мучыць сабак — яны ня могуць без прасторы. Да таго ж у нас шмат гасьцей. Прыяжджаюць з Расеі шмат, спыняюцца, гэта ж бясплатны гатэль у цэнтры Лёндану! (Сьмяецца.) Гэта бывае й прыемна, а бывае і не. Мне ня надта спадабаўся госьць нашага ўнівэрсытэту Віктар Пялевін. Таленавіты пісьменьнік, але цяжкі чалавек. Заля была поўная. Жадаючы стварыць прыемную атмасфэру, я адкрыў віно да выступу, а не

пасья. Але Пялевін адмовіўся гаварыць, кажа: «Задавайце пытаньні». Але ангельцы не экстраверты, усе сядзяць моўчкі. Тады цётхна зь першага шэрагу пытаецца: «Вы наркотыкі ўжываеце?» Той кажа: так, усё можна ўжываць, калі ў меру. Мы ня памятаем чалавека, які столькі піў за нашым сталом і нёс такую лухту. Але вось Аксёнаў і Вайновіч — вельмі прыемныя людзі. Аксёнаў мой сябра, мы шмат гадоў вельмі гумарыстычна лістваемся. Ён нармальны чалавек, а для мяне гэта найвышэйшая якасьць — нармальнасьць, гумар без экстрыму. Вайновіч — аптымальны госьць, далікатны чалавек.

«НН»: Раскажыце пра Вашу сям'ю больш падрабязна.

А.М.: Я ведаю свой род з XVII ст. Яны ратаваліся ад ангельскага ўціску ды ўцяклі з Ірляндзі ў Шатляндзію. У іх быў здаровы розум, бо сярод маіх продкаў былі і каталікі, і пратэстанты, прычым адны і другія пасядзелі ў вязьніцы. Мой продка напісаў мэмуары, іх надрукавалі, так што я цьвёрда ведаю пра свой род. І гэта прыемна для маіх дачок. Старэйшая выйшла нядаўна замуж за сур'эзнага маладога чалавека, які грае на лютнях і зьбірае антыкварныя кнігі. Не алкаш, не хуліган зяцюхна мой. Яна працуе ў Міністэрны дапамогі неадэкватным краінам (гэта ветлівы пераклад). Яна атрымала запрашэньне на тры гады працаваць у Сусьветным банку.

«НН»: Някелская кар'ера!

А.М.: Пабачым-пабачым. Малодшая — настаўніца малодшых класаў недалёка ад Лёндану. Мы яе часта бачым. Гэта файна. Але часцей мы дачыняемся праз і-мэйл. Навуковае жыцьцё сумнае, таму мне даводзіцца выдумляць тэмы для ліставаньня. А калі яны вучыліся ў закрытай школе, я пісаў ім ад імя сабак. Адзін з іх быў добрае пароды, сноб з шыкоўнага раёну Лёндану, і ўстаўляў у ліст напышлівыя французскія выразы. А другі — дварнячок, пісаў на кожны, з памылкамі. Я апісваў жыцьцё сабачымі вачыма.

«НН»: А не спрабавалі стаць пісьменьнікам?

А.М.: Мая жонка часам кажа: «Арнольд, зрабіся паэтам». Гэта самае простае — стаць кепскім паэтам. Але я так званы прафэсар (сьмяецца).

Гутарыла Сьвятлана Курс

Лучанок судзіцца зь «Песьнярамі»

Ігар Лучанок і Сьвятлана Пенкіна падалі ў суд на стваральніка сайту «Песьняроў» Хведара Караленку.

Як паведаміў сп.Караленка, на думку кампазытара і апошняй жонкі Ўладзімера Мулявіна, сайт resniary.com распаўсюджае незаконным чынам творы «Песьняроў» і парушае аўтарскія правы. Сайт паўстаў шэсьць гадоў таму, у яго форумах неаднаразова бралі ўдзел былыя «Песьняры», а ў 2002 г. ён атрымаў «Рок-карону» як найлепшы праект. Караленка сабраў унікальны матэрыял пра ансамбль (рэдкае песьні, дыскаграфія, інтэрвію, фатаздымкі) і акром як падзякі ад усіх, хто меў нейкае дачыньне да «Песьняроў», да гэтага моманту ня чуў.

«Пакрыўджаныя» падалі заяву з просьбай разабрацца ў Адміністрацыю прэзыдэнта, і гэтым заняўся Адзел па барацьбе з эканамічнымі злачынствамі — пэўна, мяркуючы, што Караленка пры дапамозе «Песьняроў» узбыўся на неабяжыя грошы. Праект мог папросту «паатрапіць пад раздачу», бо Лучанок зь Пенкінай вырашылі змагацца з распаўсюдам неліцэнзійнай («песьняроўскай») прадукцыі. Караленка намагаўся некай дамовіцца зь імі ды патлумачыць, што гэта праект на энтузіязьме. Канструктыўнага дыялёгу ня выйшла.

Суд прызначаны на 23 красавіка. Стваральніку сайту пагражае адміністрацыйнае пакараньне. У выпадку гэтага, кажа Караленка, ён адмовіцца ад далейшай падтрымкі праекту.

Сяргей Будкін

Фонд Быкава

Грамадзкі камітэт па ўшанаваньні памяці Васіля Быкава пры Саюзе пісьменьнікаў стварае Фонд імя Быкава. Пакуль што на 80-годзьдзе пісьменьніка плянаваны толькі адкрыцьцё аўдыторыі імя Быкава ды навуковая канфэрэнцыя ў БДУ. Фонд жа патрэбен, каб паставіць помнік пісьменьніку, павесіць шыльды ў ягоны гонар і выдаць поўны збор твораў. Пакуль жа таварыства «Кніга» выпусьціла 4-е выданьне мэмуараў «Доўгая дарога дадому». Агульны наклад успамінаў ужо дасягнуў 11 тыс. асобнікаў. Рыхтуецца расейскае выданьне ў перакладзе Валянціна Тараса.

Тым часам актывісты гарадзенскіх грамадзкіх арганізацыяў плянуюць сёлета ўсталяваць мэмарыяльную дошку на доме, у якім жыў Быкаў, а таксама стварыць музэй пісьменьніка.

Залаты мэдаль Асьлюку і Хашчавацкаму

Стужкі Віктара Асьлюка «Мы жывём у краі» ды Юр'я Хашчавацкага «Каўкаскія палоннікі» атрымалі прыз «Залаты мэдаль Бялград» на Бялградзкім фестывалі кароткамэтражных і дакументальных фільмаў. Праца Асьлюка ўганараваная таксама прызам кінакрытыкаў і журналістаў. Аднак у Беларусі фільмы Асьлюка й Хашчавацкага пабачыць цяжка: па тэлеканалах іх не паказваюць.

Дом кіно ў «Партызане»

Дом кіно адкрыецца ў ліпені ў кінатэатры «Партызан». У ім будзе зала на 600 месцаў. Чырвоны касцёл, дзе месціўся Дом кіно, на пачатку 90-х перадалі каталікам. Будынак на вул.Маркса ў кінэмаграфістаў летась забрала Кіраўніцтва спраў прэзыдэнта.

AB; БелаПАН, Gazeta.pl

Вільня 60-х і масты

Дзьве фотавыставы клясыкаў у Вільні

Адразу дзьве выставы клясыкаў фотамастацтва адбываюцца ў Вільні.

Першая — гэта экспазыцыя «Фатаграфуючы Вільню. 1963—70» Альгімантаса Кунчаса, даўно прызнанага мэтрам літоўскай фатаграфіі. Творы разьмешчаны ў Нацыянальным музэі Літвы; бадай, упершыню такія прэстыжныя залі аддадзены пад персанальную мастацкую выставу фатографа. Але Альгімантас Кунчас адназначна заслугоўвае таго.

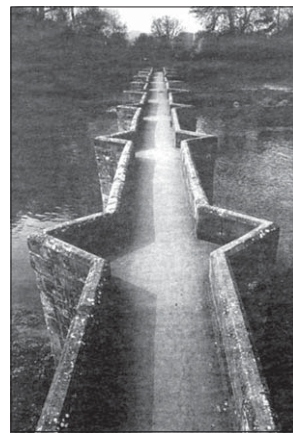
Гледачам ён прапануе свае даўнія і менавіта таму найбольш каштоўныя творы з краўявідамі Вільні. Вядома, у асноўным гэта Стары горад, які неаднойчы фатаграфаваліся. Але Кунчасава здымкі асабліва — настраёвыя і тонка-мастацкія. Найбольш кранаюць замалёўкі Вербнай нядзелі каля Вострай Браны. Гэта душэўнае

Альгімантас Кунчас, «Вербная нядзеля каля Вострай Браны».

местачковае сьвята. Жывыя вербы з «кашэчымі лапкамі», простыя людзі, якія далучыліся да сьвята.

Для тых, хто бываў на гэтым сьвяце апошнія гады, будзе асабліва заўважны кантраст гісторыі. Цяпер гэта сапраўднае мора людзей, складаных і пышных вербаў, вырабленых з мастацкім густам, сотні турыстаў і гасьцей, якія імкнуча ў гэты дзень у «горад-кірмаш», і амаль столькі ж майстроў і мастакоў, якія шукаюць шчасьця на гэтым амаль нацыянальным сьвяце народных рамэстваў...

Другі аўтар — сусьветна вядомы майстар са Швэцыі Ленарт Олсан. Мастак пачаў свой шлях тэлеаператарам і прадусарам кіно, аднак з часам зразумеў, што непаўторна губляе ў мінулым вобразы, асабліва блізкія яму. Так ён стаў фатаграфавальца — здымаць масты. На першы погляд, гэта спэцыфічная тэма можа падацца складанай і да таго ж незапаправаданай, але творца зрабіў адкрыцьцё, якое ня можа ня ўразаць. Масты і масточки з

Ленарт Олсан, «Great Haywood. Stratfordshir, England. 1991».

усіх куткоў зямлі сфатаграфаваньня ў такіх нязвыклых для чалавека ракурсах, так пяшчотна апрацаваньня аўтарам пры друку, што пераўвасобіліся ў жывых экстравагантных істот. Масты Олсана сталі самастойнымі мастацкімі творами, а некаторыя зь іх наагул ня маюць нічога супольнага з мастамі, якія першапачаткова натхнялі творцу. Але вось зь любоўю занатаваньня масты Вэнэцыі ці Ангельшчыны прыгожыя самі па сабе, і фатограф толькі дапамог пабачыць гэта на ўласныя вочы тым, хто раптам ня зможа сам прайсьціся па ўсіх мастах у сьвеце.

Дзяніс Раманюк, Вільня

Палута ці Ларыса?

«Магчыма, гэта не Палута Бадунова, але дакладна не Ларыса Геніюш», — кажуць спецыялісты-музейшчыкі. «На адвароце здымку быў подпіс «Ваша Ларыса», — даводзіць мастак Уладзімер Крукоўскі. «Гэта Бадунова, мы кансультаваліся з навукоўцамі», — сьцьвярджае Уладзімер Арлоў. Хто выяўлены на таямнічым здымку?

Пасьля выхаду «НН» № 9'2004 у Рэдакцыю прыйшоў ліст. Уважлівы чытач заўважыў: здымак, падпісаны «Палута Бадунова», цалкам адпавядае партрэту Ларысы Геніюш, зробленаму мастаком Алесем Марачкіным.

Здымак Палуты Бадуновай быў узяты для газеты з кнігі Уладзімера Арлова і Зьмітра Герасімовіча «Краіна Беларусь». Да аўтараў гэтага грунтоўнага, багата ілюстраванага выданьня мы і звярнуліся па тлумачэньне. Уладзімер Арлоў пацьвердзіў, што здымак насамрэч падаваўся спрэчным, але пасьля кансультацыі з навукоўцамі рэдакцыя схілілася на карысьць таго, што на картачцы Палута Бадунова.

Зь іншага боку, мастакі Алесь Марачкін ды Уладзімер Крукоўскі лічаць, што нават пры павярхоўным параўнаньні вядомых здымкаў Ларысы Геніюш і Палуты Бадуновай робіцца зразумела, што на спрэчнай фатаграфіі хутчэй выява пэтакі. Бадунова, паводле слоў спадара Крукоўскага, мела спэцыфічныя рысы

твару, якія надавалі ёй падабенства да расейскай пэтакі Ганны Ахматавай. Гэтага не заўважна на спрэчным здымку. Да таго ж, як кажа У. Крукоўскі, на адвароце картачкі быў подпіс «Ваша Ларыса». На жаль, копія здымку страчана. Месца знаходжаньня арыгіналу невядомае.

Мы звярнуліся па кансультацыю да спецыялістаў Архіву-музею літаратуры і мастацтва. Пры разглядзе здымкаў Ларысы Геніюш удалося выявіць характэрныя рысы: ямка на падбародзьдзі і даўгаватая лінія рота. Гэтага не відаць на спрэчным здымку. Да таго ж, вопратка жанчыны, паводле слоў дырэктаркі музэю Ганны Запартыкі, адпавядае модзе 1910-х гадоў. Ларыса тады была маленькай дзяўчынкай, а Палута мела ўжо больш за дваццаць

гадоў. Аднак на спрэчным здымку не заўважна таксама характэрнай для Бадуновай гарбінкі на носе. Эрэшты, ці мае наяўнасьць ямки на падбародзьдзі і гарбінкі на носе вырашальнае значэньне? Прафэсійны фатограф з дапамогай адпаведна пастаўленага сьвятла здольны нівэляваць дробныя «хібы» твару. Вэрдыкт спецыялістаў музэю такі: «Магчыма, гэта не Палута Бадунова, але дакладна не Ларыса Геніюш».

Такім чынам, застаецца загадкай, чья выява на таямнічым здымку. Гэтага не відаць на спрэчным здымку нашчадкаў на адвароце катэлівы падпіс «Ваша Ларыса», дасюль невядома. Магчыма, высветліць лёс гэтага здымку, згубленага ў цёмных закутках гісторыі, па сілах Вам.

Арцём Лява

Прапанова да сходу інтэлігенцыі

Слушнымі, на жаль, ёсьць назіраньні пра «беларускі слоўны панос» у №14 «НН». Ня тое каб ня хлусілі раней, але ідэалягічная кампанія нечуванна распусьціла языкі ахвотных да дэмагогіі. Дастаткова паглядзець які «Пастскрыптум», пачытаць якую «газету для народу, для кожнага з нас»... Трэба ўжо нешта рабіць, а то патонем у слоўным брудзе, як тая жабка ў малаце. Пакуль на заклёны «праваабаронцы» Новікава будзе рэагаваць адно французская амбасада, яму й бяды няма. Во калі зь ім суседзі ў пад'ездзе перастануць вітацца...

Чаму б на сходзе беларускай інтэлігенцыі не заснаваць пазартыйны камітэт, які адсочваў бы факты публічнай хлусні і дэмагогіі, даючы ім маральную ацэнку? Ясная рэч, крытыкаваць інтэлігенты мусяць і ўладны, і апазыцыйны дыскурсы. А пачаць варта было б з аналізу заяў цяперашніх дэпутатаў палаты прадстаўнікоў: з чым яны ішлі ў парламент, што выканалі, дзе спудлавалі. Для ўдумлівага чалавека заняткаў больш чым актуальны — год выбараў, які-нік.

Максім Доўгі, Менск

Рускае сяло

Прачытаў у адной дзяржаўнай газэце рэпартаж зь вялейскае вёскі Рускае Сяло. Журналістка шукала там сьлядоў расейскасьці (да «дня аднаўленьня народаў Беларусі і Расеі», дарэчы) — і не знайшла. А ад чаго такая назва, ніхто ня ведае, піша. Ну, ды гэта не перашкодзіла ёй расхадзіцца пра роднасьць і пераплеценасьць нашых добрых народаў-суседзяў.

Гэта мова і гістарычныя міты блытаюць людзей! Да ХХ ст. ніхто ў Беларусі не называў расейцаў «рускімі». «Рускія» — значыла праваслаўныя, а яшчэ даўней — хыхары ВКЛ славянскага паходжаньня, беларусы і ўкраінцы. І проціпастаўляліся «рускія» «русінам» і «літвінам», г.зн. беларусам балцкага паходжаньня, а пасьля белару-

сам «польскае веры» і «маскоўцам» (расейцам). Расейцаў жа называлі яшчэ «маскалямі». Ня дзіва, што ў паўночна-заходняй Беларусі, дзе жылі пераважна нашчадкі балтаў, зьявілася Рускае Сяло — мусіць, дзе між балтаў асяліліся славяне. Так, па паходжаньні насельнікаў, называлі ў іншых мясцовасьцях вёскі Літвіны, ці Маскальцы, ці Лотва. Але ж расейскага ў Рускім Сяле нічога ня можа быць. Хіба што такія газэты прышчэпаць.

Іван Соўсаль, настаўнік, Менск

Пра польскія візы

Нядаўна, калі быў у Менску, зазірнуў пад польскую амбасаду й пабачыў там карціну найлепшых савецкіх часоў у краіне — сатэліце СССР. 100, а мо й 150 асобаў штурмавалі дзьверы консульскага аддзелу. Да закрыцьця заставалася недзе хвілін з трыццаць, але ніхто не зьбіраўся разыходзіцца. Пад амбасадамі Беларусі ў Польшчы такога ажыятажу няма.

Наша заходняя суседка адбрыквалася ад увядзеньня візаў, як кажуць, рукамі й нагамі, нават распрацоўвала нейкія там пагадненьні, каб увогуле зьняць візавыя напругі з краінаў-суседзяў. Але наша кіраўніцтва ні на ёту не саступіла палякам, тады як Украіна ў аднабаковым парадку ня стала ўводзіць візаў для іх. Бо ўкраінцы разумеюць значнасьць заходніх інвэстыцый. Асаблівы статус для атрымання візаў дастаўся грамадзянам Калінінградзкае вобласці: ім таксама, як і ўкраінцам, візы задарма.

Я разумею, што нельга цяпер уводзіць нейкія там абмежаваньні накішталі візаў паміж Беларусіяй і Расеяй, але памежны кантроль мусіць быць. Мы губляем вельмі шмат, маючы бескантрольную ўсходнюю мяжу. Гэта і нелегальная міграцыя, і крымінальны капітал, і наркатыкі. Увядзеньне памежнага кантролю з Расеяй дазволіла б зашчадзіць грошы.

Затое можна было б увогуле ня ўводзіць візаў для польскіх грамадзянаў, а таксама адмяніць іх у адносінах да грамадзянаў ЭЗ. Апошнімі

гэтае было б расцэнена як крок да паляпшэньня адносін. Мы ж ходзім да тых, у каго хочам нешта прасіць, а не яны да нас.

Міраслаў Сакольскі, poczta.onet.pl

Неразумная фраза на СТВ

2 красавіка з праграмы СТВ даведаўся, што «Беларусь называюць маленькай Расеяй». Што да мяне, дык я ніколі раней такога ня чуў. З параўнаньня «маленькая Расея» вынікае, што нас пакуль адасабляюць ад Расеі, але ўжо атаясамліваюць зь ёй. Прызвычайваюць грамадскую думку да расейскасьці нашай дзяржавы. Такое выказваньне мае антыбеларускі падтэкст.

Памятайма: з маленькага вырастае вялікае! Будзьма пільным!

Ігар Хаменка, Менск

Слуцк прачынаецца

Калісьці Слуцк славіўся сваім духам незалежнасьці. Усім вядомы Слуцкі збройны чын. Але з таго часу шмат што зьмянілася, дый ня ў лепшы бок. Цяперашні стан сьвядомасьці адлюстроўвае становішча зь беларускімі незалежнымі газэтамі: «Наша Ніва» ў 7 шт., «Наша слова» ў 5 шт. І вось, здаецца, зь вясной пачала прачынацца слуцкая дрыгва. Праведзена невялікая акцыя да Дня Незалежнасьці. Зроблена падпіска на «НН» і «НС» усіх школьных бібліятэк (у Слуцку 12 школ) і бібліятэк трох вучылішчаў.

Будзем спадзявацца, што газэты дойдучь да чытача.

Сяржук Кут, Слуцк

Да дыктатуры нам далёка

Здрабнеў цяпер дыктатар. Не зьмяніўшы летазьлічэньня

ад дня свайго нараджэньня, не аб'явіўшы сябе сынам Бога, не напісаўшы кнігі, што змяніла б сабой Біблію, не зьмяніўшы назваў месяцаў і не паставіўшы на цэнтральнай плошчы сталіцы залатога помніка сабе любімаму, можна ўвайсьці ў сьпіс тыранаў.

Увогуле, дыктатараў параганосіць у Чырвоную кнігу. У 1985 г. арзал іх расьсяленьня складалі 60% дзяржаў плянэты, цяпер зьменшыўся да 38%. Паводле звестак праваабарончай арганізацыі «Freedom House», на Зямлі засталася толькі 49 дыктатарскіх краін і іх колькасць зьмяншаецца. Таму й маем, што ў першай дваццатцы вялікіх дыктатараў сучаснасьці фігуруе і наш ППРБ.

Беларусь — адзіная краіна ў Эўропе, дзе захаваўся недэмакратычны палітычны лад. Вось дзеля географічнага каларыту і ўлучаюць Лукашэнку ў гэтыя рэйтынгі поруч з Кім Чэн Ірам і Ніязамым. Але будзьма рэалістамі — да сапраўднай дыктатуры нам яшчэ вельмі далёка. Мы свабодна выяжджаем за мяжу, замежнікі свабодна прьяжджаюць да нас, у нас ёсьць апазыцыйныя партыі і газэты, ніхто ня глушыць замежнага радыё. Мы жывём не ў дэмакратычнай краіне, аднак гэта і не дыктатура. З адвольным пасьпехам у рэйтынгі тыранаў побач з Лукашэнкам мог бы стаць Пуцін ці Кучма, але яны чамусьці заўжды «пралятаюць» чыстымі.

Я не заступаюся ні ў якім разе за Лукашэнку, я заступаюся за краіну, за яе аўтарытэт у сьвеце. Згадзіцеся, ня вельмі ж ён высокі, калі мы стайм побач з Экватарыяльнай Гвінэяй і М'янмай. А гэта насамрэч засмучае...

Адно заўвагу хацелася б зрабіць для рубрыкі «Мова-2004». Ня варта ўжываць на старонках «НН» слова «бомж». Як вядома, гэтае слова ўтварылася ад скарачэньня расейскага выразу «без определённого места жительства». У беларускай мове ёсьць шмат адпаведнікаў нянаскаму слову. Напрыклад, «бесхацінец», «беспрытульны», «бядзяга».

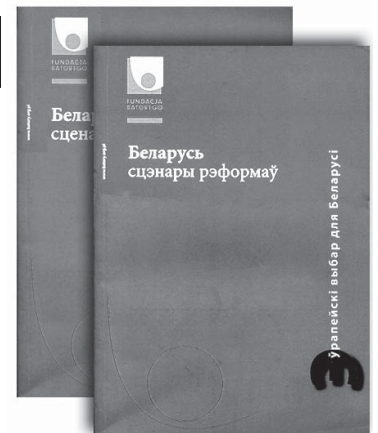
Зьміцер Панкавец, Кастрыца

Аналітычны праект

Вядучыя беларускія палітолягі, правазнаўцы, эканамісты, сацыялёгі, спецыялісты ў галіне адукацыі напісалі гэтую кнігу, каб напоўніць жывым зьместам малапрадметны выраз «Эўрапейскі выбар для Беларусі». Калі Вы хочаце ведаць, у якім стане цяпер знаходзяцца беларуская палітычная, эканамічная, сацыяльная і адукацыйная сыстэмы, і што трэба зрабіць зь імі, каб Беларусь сталася паўнапраўным чальцом Эўрапейскага Зьвязу, то гэтая кніга для Вас.

Беларусь: сцэнары рэформаў

Даслаўшы на адрас 220018, Менск, а/с 3 замову з пазначэньнем Вашага імя, імя па бацьку і прозьвішча, а таксама дакладнага адрасу, Вы атрымаеце кніжку бясплатна.

Сяргей Альфер, Зьміцер Бабіцкі, Валер Булгакаў, Уладзімер Валетка, Аляксандар Вашкевіч, Аляксандар Гатоўскі, Валер Дашкевіч, Андрэй Екадумаў, Максім Жбанкоў, Андрэй Завадзкі, Марына Загорская, Міхал Залескі, Уладзімер Калупаеў, Міраслаў Кобаса, Сьвятлана Крупнік, Юрась Ліхтаровіч, Андрэй Ляховіч, Уладзімер Мацкевіч, Пётра Натчык, Аляксандар Палоньнікаў, Міхал Пастухоў, Міхась Пліска, Віталь Сіліцкі, Віктар Чарноў, Андрэй Шабуня

Беларусь: сцэнары рэформаў.
Варшава: Фонд імя Сьцяпана Батуры, 2003.

Старая і новая «Эўропа»

У Менску на загад Лукашэнкі адновяць гатэль, дзе засядаў урад БНР. Праўда, не на тым месцы.

У беларускай сталіцы помнікі руйнуюць, а пасья адбудоваюць. Першым прыкладам, яшчэ за савецкім часам, стала аднаўленьне палацыка Ваньковічаў, што быў перад тым знесены. Затым каталікі ўзнавілі сваю катэдру, дакладней, яе шыкоўны фасад з імклівымі вежамі. Летась Менгарвыканкам зрабіў цудоўны прэзэнт гораду ў выглядзе імпазантнае ратушы. Тым часам на вуліцы Замкавай аднаўляюць самотны дамок «XIX стагодзьдзя»... Харашосць ды й годзе! Павольна, але з паскарэньнем Менск набрыняе «старасьвечынай».

«Праектам нумар адзін» у рамках аднаўленьня Верхняга гораду абвешчаны гатэль «Эўропа». Гатэль, згодна з загадам Лукашэнкі гарадзкому начальніку Паўлаву, мае зьявіцца цягам двух гадоў і мець катэгорыю «пяць зорак». Проста гэтак і загадаў: аднавіць «Эўропу!» У вайну разбурылі, а мы адновім. За два гады.

Шматпакутная «Эўропа» й насамрэч была адным з самых яркіх знакаў Менску. Яе гісторыя сягае ажно ў XVIII ст., калі тут паўстала двухпавярховая камянічка.

Затым гэтая гасьцініца належала сямейству Поляк. Хто тут толькі ні бываў! Стэндал і Ян Чачот, дэкабрыст Мікалай Мураўёў ды мастак Язэп Пешка, які, дарэчы, і выявіў гэты прыстанак падарожных на адной з сваіх акварэляў. Тутака спыняліся ці ня ўсе акторы ды музыкі, што гастралівалі ў Менску. Балазе, ушчыльную да гасьцініцы Поляка прымыкаў гарадзкі тэатар, на сцэне якога была пастаўленая нашая першая опэра «Дылія», а на супраць, у Ратушы, таксама была тэатральная зала.

Пасья пажару 1884 г. і рамонту гэтая гасьцініца набыла шылду «L'Europe». Свой жа клясычны, ведамы нам зь дзясяткаў малонкаў, карцінаў і фатаздымкаў вобраз у духу мадэрн гатэль набыў падчас капітальнае рэканструкцыі 1906—1908 г. Гэтак паўстаў самы вялікі цывільны гмах у тагачасным Менску. Тут быў пушчаны й першы ў нашым горадзе ліфт. «Эўропа» была ўзорам цывілізацыі.

Праз жалезныя карункі бальконаў «Эўропы» на Менск глядзелі тысячы людзей. Адсюль можна было назіраць за калейдаскопам акупацыяў і за ўрачыстасцямі ў Дзень волі.

А мастак Натан Альтман пакінуў нам такі ўспамін, адзін з сваіх шэдэўраў: выгляд на менскую Саборную плошчу праз гаўбцовыя заві-

тушкі. Карціна завецца «Правінцыйны горад» і месціцца цяпер у Трацякоўскай галерэі ў Маскве. У 1918 г. у «Эўропе» на нейкі час размясьціўся ўрад БНР. Згадвае пра «Эўропу» і Сяргей Пясэцкі: дзеянне авантурнага рамана «Яблычак» адбываецца акурат у гэтай гасьцініцы.

Адбудова гэтага выбітнага помніка ў Менску безумоўна сьведчыла б пра многае. Пачынаючы ад назвы й сканчаючы традыцыяй. Гэта сьведчыла б і пра незваротнасьць пазытыўных зьменаў у стаўленьні да спадчыны. Гэта сьведчыла б і пра зьмены ў сьветапоглядзе ўладаў.

Каб і насамрэч адбудавалі б колішнюю «Эўропу» на яе падмурках, то яе гмах перакрыў бы ўсю пэрспэктыву вуліцы Леніна й цягнуўся б адным з фасадаў насупраць вітрынаў рэстарану «Крыніца» і аптэкі. Ну, і прыставіць да яго копію будынку колішняга гарадзкога тэатру не складала б праблемы. Тады Верхні горад ператварыўся б у замкнёны ансамбль, адзелены ад савецкага Менску будынкам славага гатэлю. Гэта была б рэвалюцыя ў сьведамасьці горадабудаўнікоў.

А цяпер давайце падумаем усур'ёз. Ці хто перарве прасты шлях ад праспэкту Машэрава да Партызанскага? Ад Драздоў да праспэкту Скарыны? Для чаго ж толькі што пашырылі тут праезныя палосы за кошт бульвару? Каб і гатэль паставіць, і трасу захаваць, давялося б пракапаць падземны шляхправод ніжэй узроўню мэтрапалітэну. Ці рэальна?

Ідэю аднаўленьня старога гатэлю падкінуў нібы яшчэ Чадовіч, былы галоўны архітэктар сталіцы, які ўжо не ў фаворы. Тым ня менш ідэю агучыў Лукашэнка. Відавочна, ягонае занепакоенасьць лёсам «Эўропы» з таго ж шэрагу, што й знаёмства з пэзіяй Васіля Быкава. Затое тыя, хто прапіхвае свой праект, падкідае свае інсынуацыі недасьведчанай публіцы, ведаюць, што робяць.

Цікава, што за два кварталы ад будучай «Эўропы» пабудаваны паводле праекту Ўладзімера Тарноўскага гатэль з працоўнай назваю «Новая Эўропа». Некаторыя яго элементы скапіяваныя з старога «Эўропы». Аднак вось ужо гадоў пяць муляе вока недабуд за драўляным плотам. Стаіць ён на вуліцы

1908 год. Гатэль «Эўропа» на Саборнай плошчы.

Тамсама, 2004 год.

Інтэрнацыянальнай, бліжэй да Гарадзкога Валу. Ужо й ніхто ня памятае, хто ж быў замоўцам гэтага фэшэнэбэльнага гатэлю ў найпрэстыжнейшым месцы сталіцы. Будова, што разьляглася ўглыб старасьвецкае забудовы, «завісла». Засталося толькі скончыць інтэр'еры й прыбудаваць шклянны хмарачос у дварах. Як тут скончыць без Лукашэнкі пэцізоркавы гатэль у гістарычным цэнтры? Як бы чаго ня выйшла... Таму трэба, каб ініцыятыва зыходзіла ад яго самога.

Паколькі ідэя, што авалодвае масамі, становіцца матэрыяльнай сілаю, знайшліся яшчэ праектанты. Напрыклад, Аляксандар Грэчын, якому даўно карціць будаваць рог Інтэрнацыянальнай і Леніна, ад брандэмаўэру Кансэрваторыі да брандэмаўэру дому па Леніна. Гэта зусім ня там стаяў гатэль «Эўропа». Там стаяў старасьвецкі гарадзкі тэатар, нават падмуркі якога ўзятая пад ахову. Але як выконваць загады — дык выконваць... І не бяды, што не на тых месцах і ня ў тых маштабах. Галоўнае — пераканаць публіку. Пагатоў, сам Лукашэнка тым заняўся: зрабіць «Эўропу!» За два гады. Гэткім чынам, у старым Менску замест аднаго гатэлю «Эўропа», магчыма, будзе два! Што ж, у краіне, дзе ёсьць дзьве сацыял-дэмакратычныя партыі, дзьве камуністычныя й нат два БНФы, гэта мала каго здзівіць.

Сяргей Харэўскі

КАМЭНТАРЫ

Кіраўнік Менскага таварыства аховы помнікаў УЛАДЗІМЕР ДЗЯНІСАЎ мяркуе, што аднаўляць гатэль «Эўропа» неабходна толькі разам з будынкам гарадзкога тэатру: «Яны стваралі адзіны архітэктурны ансамбль. У праектным інстытуце «Менскград» сваім часам распрацавалі архітэктурнае рашэньне для пляцу Волі: зрабіць пад зямлёй тунэль ад праспэкту Скарыны да праспэкту Машэрава. Тады пляц Волі можна было б зрабіць пешаходнай зонай», — кажа Дзянісаў.

Гісторык ЗАХАР ШЫБЕКА, аўтар кнігі «Менск. З гісторыі дарэвалюцыйнага гораду», ухваляючы ідэю рэстаўрацыі Верхняга гораду, лічыць аднаўленьне «Эўропы» праектам палітычна матываваным: «Могуць быць і больш вартыя ідэі, напрыклад Менскі замак. Калі б удалос аднавіць драўляна-земляны крэмль, да нас бы валам валілі турысты. Цагляныя крамлі шмат дзе ёсьць, а такога няма. Праз сучасныя тэхналягія аднавіць было б не складана».

Будова новай «Эўропы», што разьляглася ўглыб старасьвецкае забудовы на вуліцы Інтэрнацыянальнай, «завісла».

Зь Беларусі — у Эўропу

Абвешчаецца конкурсны набор на ліцэйскія курсы для вучняў, што сёлета сканчаюць 7—9 клясы сярэдніх школаў Менску й Менскага раёну. На курсах вывучаюцца дысцыпліны базавай і сярэдняй школы на ўзроўні, дастатковым для задачы экстарнам экзаменаў на атрыманьне пасьведчаньня аб базавай і атэстату аб сярэдняй адукацыі. Паглыблена, у індывідуальным парадку, вывучаюцца дысцыпліны гуманітарнага цыклу: беларуская і замежныя мовы, літаратура, гісторыя, геаграфія.

Навучаньне вядзецца выкладчыкамі колішняга Нацыянальнага гуманітарнага ліцэю імя Якуба Коласа паводле праграмаў, распрацаваных у Ліцэі.

Распрацоўваюцца пляны стварэньня прыватнага Беларускага гуманітарнага ліцэю, у якім змогуць займацца навучэнцы ліцэйскіх курсаў, а таксама арганізацыі навучальнага працэсу за мяжой. Выпускнікі Ліцэю будуць мець магчымасьць атрыманьня бясплатных стыпэндыяў на навучаньне ва ўнівэрсытэтах эўрапейскіх краінаў.

Больш падрабязную інфармацыю пра ўмовы конкурсу можна атрымаць праз тэлефоны: 8-0296-29-59-03; 8-0296-39-27-15; 8-0296-33-48-59. Курсы ладзіць індывідуальна прадпрымальніца Савіцкая У., пасья. №690215877, выд. Менскім аблвыканкамам 4.01.2003.

Падарожжа праз Вялікі Ёсход

«Усход — гэта штосьці, чаго ніхто ня хоча. На Захадзе Польшчы кажуць — усход пачынаецца ў Варшаве. У Варшаве казалі: усход — гэта за Беластокам. У Беларусі будуць казаць: натуральна, захад краіны не параўнаць з русіфікаваным усходам! І гэтак далей, і гэтак далей будзе адсоўвацца той усход, ад Бэрліна да Масквы. Дакладней, не да самой Масквы, а да яе прыгарадаў, бо «Масква — гэта зноў такі сабе Захад». Аўтар гэтых словаў пешкі адолеў шлях ад Бэрліна да Масквы.

Калі ўлетку 2001 г. Вольфганг Бюшэр, рэдактар аддзелу рэпартажаў нямецкай газеты «Цайт», падзяліўся з калегамі сваім плянам, тыя толькі пакруцілі пальцам ля скроні: застаўся ляжаць дзе-небудзь у ювене, ніхто й ведаць ня будзе, далей Польшчы ня дойдзеш дакладна. А па гэты бок Одры, наадварот, казалі: а, ясна, немцы заўжды ішлі гэтым шляхам.

І Бюшэр прайшоў, і напісаў кнігу, якая выйшла ў 2003 г. ды амаль адразу стала бэстселерам. У часе падарожжа Бюшэр пракрочыў усю Беларусь. У свой персанальны акт пашырэння Эўразьвязу ён прынёс усе тыповыя нямецкія забавоны.

Як кожны пасляваенны немец, ён чакаў дрэннага стаўленьня да сваёй нацыі. Канчаткова пераконаўся ў адваротным, калі пагаварыў з старым, які прадаваў на трасе яблыкі. Яго бацьку забілі немцы, але ён немцаў любіць: «Ён не маніў, ён нічога не хацеў ад мяне. Проста быў рады зноў пабачыць немца і ўгадаць мінулае. Я быў так крануты, што ня змог нічога сказаць. Мы кіўнулі, і я пайшоў». А ў Хвойніцкім краязнаўчым музэі дырэктар настойліва жадаў падарыць

Бюшэру каску нямецкага салдата і чэрап таго самага салдата: дзіркі ад куляў супадалі. Не разумеў, чаму госьць адмаўляецца ад такога падарунку.

Як кожны немец, Бюшэр шукаў «іншых» гісторый вайны — гісторый пра шляхетныя паводзіны салдатаў вермахту. Спадарыня Ліза Гутковіч з Менску распавяла яму гісторыю сваёй сяброўкі: тая з Нямецкай трапіла ў менскае гета, выратаваў яе нямецкі салдат. Яны збеглі да партызанаў разам, але ў хуткім часе немца згналі ў органы.

Дзень прэзыдэнцкіх выбараў, 9 верасня 2001 г., Бюшэр прабыў у лазні, у лазні ж быў і дзейсны прэзыдэнт краіны — прынамсі, так паказвала тэлевізія. А пра тэркт 11 верасня Бюшэр дазнаўся ў віцебскай сталовні. Пабачыў перад тэлевізарам купку людзей, што назіраюць за абвалам дзвюх вежаў-хмарачосаў. Не разумеючы мовы, не адразу ўцяміў, што адбылося. Па беларускіх каналах у гэты момант — бітва за ўраджай.

Калегі папярэдвалі Бюшэра, што Беларусь — сумная і стомленая краіна. Такою ён яе і ўбачыў. «Успаміны — гэта, разам з драўнінай, адзіная экспартная прадукцыя гэтай краіны, і з Захаду, дзе матэрыял усё дэфіцытнейшы, ехалі журналісты, сцэнарысты, пісьменьнікі, каб зжаць яго тут. Так, Усход — гэта магіла гісторый, радовішча трагічнага, матэрыял ляжыць глыбока пад дзірваном, сапраўды сыры, неапрацаваны, неадшліфаваны. У сваёй амаральнай прыгажосці ён мае больш супольнага з мудрагелістымі сагамі, чым з маралісцкімі казкамі».

Кніга Бюшэра цікавая сьвежасьцю высноваў, якія ён, староньні назіральнік, рабіў, углядаючыся ў бела-

рускую штодзённасьць. Ноччу на га-лоўнай плошчы ў Наваградку: каротка стрыжаныя маладзёны з шнарамі на твары і разьбітымі губамі, дзеўкі з лаці-страйкамі у роце, бутэлькай кока-колы ў руках і прагай жыцьця ў вачах. «Баявыя стэлы кароткіх стрыжак знойдзеш ва ўсіх пасляваенных гарадах, у Сараеве і Пнампені, Караляўцы — ва ўсіх гарадах, дзе вайна прайшла шмат гадоў таму, але так і ня скончылася. Гэта твар часу паміж радыкальным «пасля таго» і нясыным «перадчым-жа». У Бэрліне такія стрыжкі — напросту павеў моды, тут жа, наадварот, прычына худзіны — сьціплае харчаваньне, шнараў — працы ў полі альбо бойкі, а грубасьць — непадробная».

Менск падаўся яму грандыёзнай дэкарацыяй, падрыхтоўкай да прэм'еры. Аўтару здаецца, што ён тут, каб пакаяцца ў ідэялічных грахах сваёй маладосці. «Аднойчы вечарам сам адзін, у камунізме, на вялікай дзяржаўнай сцэне запаведніка». Беларусы, піша ён, не глядзяць у вочы падчас размовы, не разумеюць яго, замежніка, — як людзі з іншым жыцьцёвым досьведам, зь іншымі жаданьнямі. Абавязковая цырымонія падчас знаходжаньня ў Менску — наведаньне Макдональда. Дзеля прыбыральнаў. Гэта найлепшы ў горадзе прыбыральні, параўнальны толькі з прыбыральняй у Інстытуце імя Гётэ: «Ня ведаю, якое нямецкае пасланьне — бібліятэка інстытуту альбо яго прыбыральня — больш дзейснае».

Адным з найбольшых перажываньняў для нямецкага журналіста была вымушаная галадоўка. Часам цэлы дзень у дарозе, ён ня меў дзе паесці, таму перабіваўся вадой і чакалядкамі. Яшчэ Бюшэр устанавіў, што ён ад-

нагодак з горадам Жодзінам (1951 г.), а, выйшаўшы зь Менску, праілюстраваў свае ўражаньні словамі клясыка — цытуе «Нашу бедную старонку» Якуба Коласа (1906 г.):

Край наш бедны, край наш родны!

Лес, балота ды пясок...

Чуць дзе крыху луг прыгодны...

Хвойнік, мох ды верасок.

Недзе пад Крупкамі сялянка прапа-ноўвала яму папрацаваць на полі — выбіраць бульбу. «Што, ня любіш працаваць?» — пыталася яна. Ён працы не баяўся, баяўся працягу. І зусім не ацаніў таго, што супольнае выбіраньне бульбы — найвышэйшая ступень інтымнасьці, і абы-каго сялянка на поле не пусьціла б.

Першая рэцэнзія на кнігу Бюшэра выйшла ў «Звяздзе» (Леанід Лахманенка, «Не бадзюся б ты, немец, пад чужым плотам»). Па добрай традыцы аўтар рэцэнзіі кнігі не чытаў. А таму абурэўся: маўляў, працываўшы кнігу Бюшэра, людзі могуць прыйсьці да высновы, што Беларусь — «малаадукаваная краіна з даступнымі для кожнага іншаземца жанчынамі». На жаль, Л.Лахманенка быў уведзены ў зман рэцэнзіяй, паводле якой ён пісаў сваю рэцэнзію. Аўтар так і не скарыстаўся з паслугаў «даступных для кожнага іншаземца» жанчын. Прынамсі, так вынікае з кнігі. Наадварот, давлялося амаль што абараняцца ад навязлівых прастытутаў: у сталічным гатэлі «Беларусь» прапановы паступаюць праз тэлефон, а таксама ў пакоі — на аркушыках з школьных сшыткаў, напісаныя бадай дзіцячым дзявоцкім почыркам. Калі немец не адгукнуўся на прапановы, яму паўночы грукалі ў дзьверы.

Вераніка Дзядок

Вольфганг Бюшэр: «У Хвойніцкім краязнаўчым музэі дырэктар настойліва жадаў падарыць мне каску нямецкага салдата і чэрап таго самага салдата: дзіркі ад куляў супадалі. Не разумеў, чаму я адмаўляюся ад такога падарунку».

Пра багоў і людзей

Кніга французскага лінгвіста й сэмійтыка А. Грэймаса, літоўца з паходжаньня, разгортвае перад чытачом складаны сьвет літоўскай міталёгіі, якая, нягледзячы на супольны гістарычны лёс і роднасьць нашых народаў, дагэтуль заставалася малавядомай у Беларусі.

Дэманструючы зайздроснае веданьне і разуменьне першакрыніцаў, выкарыстоўваючы мэтадалягічны здабыткі французскіх культуралогічных школаў, А.Грэймас у першай частцы працы ўзнаўляе аб'ёмную мадэль літоўскага сакральнага быцьця, дзе міталёгічныя персанажы (Каўкасы і Айтварасы, Аўшрыня і Лайма, Дэйвілы і інш.) выглядаюць дзейнымі суб'ектамі даўняй этнічнай гісторыі, кожны з якіх займае сваё месца ў гіерархіі Сусьвету і мае свой тып стасункаў з чалавечым сьветам. Для дасьледчыка літоўскай міталёгія — «вобразная форма выяўленьня культуры», «сьведчаньне агульнай этнічнай памяці», урэшце — «нацыянальная рэлігія», а той парадак і гіерархія, што існуюць у мітах паміж багамі, ёсьць адлюстраваньнем гэтага ж парадаку й на зямлі сярод людзей.

Другая частка дасьледаваньня ўтрымлівае «апisanьне характару, жыцьця і ўчынкаў сувэрэнных багоў: Багоў Гаспадароў». Аналізуючы зьвесткі пра Сівя,

«павадыра душаў», Пяркунаса, Вяльняса і інш., аўтар даводзіць, што апроч сакральнай (нечалавечай) сфэры, гэтыя багі зьяўляюцца дзейнымі суб'ектамі зямной гісторыі, чыннікамі этнічнай кансалідацыі.

Знаёмячыся з палатном літоўскай этнічнай культуры, мы асуджаныя праводзіць паралелі і задавацца пытаньнямі. Напрыклад, чаму ў айчынай гісторыі культуры яе «пачаткі» прынята сумяшчаць з хрысьціянізацыяй, заснаваньнем япархіі ды кляштару — справамі відавочна ўнівэрсалісцкага толку, у той час як «нацыянальная рэлігія» (=міталёгія) — фэномэн унікальны і непаўторны — разглядаецца як нешта маргінальнае, ня вартае ўвагі?

На жаль, беларускім дасьледчыкам няма чаго прапанаваць блізкага па ўзроўню да кнігі А.Грэймаса, хоць беларускі матэрыял тыпалагічна тоесны зь літоўскім. Прычына ў тым, што нашы дасьледчыкі, за рэдкім выключэньнем, кіруюцца састарэлымі мэтадалягічнымі прыпыткамі. Размова ідзе пра пазытыўнізм (у ягонай савецкай рэдакцыі) і «нэарамантызм». Пад прыкрыцьцём апошняга зьяўляюцца псэўданавуковыя кнігі, дзе асабістыя фантазіі аўтараў выдаюцца за прадукт мысленьня нашых продкаў. Для такіх «дасьледаваньняў» характэрна неахай-

Грэймас Альгірдас Юліюс. Пра багоў і людзей. У пошуках этнічнай памяці: Перакл. зь літ. Сяргея Шупы. — Менск, «Энцыклапэдыкс», 2003.

насьць у адносінах да першакрыніц і ігнаваньне набыткаў сацыякультурнай антрапалёгіі.

Пазытыўнісцкі падыход палягае ў сьвядомай прафанацыі рытуальных асноваў беларускай этнічнай культуры, і найбольш гэта характэрна для дасьледчыкаў-філёлягаў. Да прыкладу, укладальнік вядомага зборніка прыкмет і павер'яў лічыць, што «...дасьледчык народнай культуры павінен у тых жа самых забавонах, у той жа самай варажбе ўбачыць іх пэтычную сутнасьць, элементы гульні, розьгрышы, і тады будзе зразумелым імкненьне народу ажывіць, пацешыць сваё аднастайнае жыцьцё рознымі выдумкамі» («Зямля стаіць пасярод сьвету...», укл. У.Васілевіч). Такім чынам, усё, што складала грунт жыцьця, было ягонай матрыцай, гэты аўтар разглядае як «забавоны» і апускае на ўзровень пацех. Небясьпеку «філялягізацыі» міталёгіі падкрэсьлівае А.Грэймас: «Непаразумеьне ўзьнікае тады, калі фалькля-

рыст... пачынае адначасна прэ-тэндаваць на ролю крытыка вэр-бальнай літаратуры і апісальніка старажытнай... міталёгіі: гэта ўжо было б зьмяшэньнем навуковых жанраў».

Праца А.Грэймаса зьяўляецца для нас прыкладам высокага ўзроўню прафэсіялізму і дасьледчыцкай этыкі. Аўтар ня лічыць заганным прызнаць «магчымыя недакладнасьці і памылковыя інтэрпрэтацыі». У той самы час практычна ўсе творы беларускіх «мітолягаў»-філёлягаў носяць катэгарычна-канчатковы характар, а крытыка разглядаецца аўтарамі як асабістая абраза.

Адзначым, што лягічны і даходлівы стыль кнігі Грэймаса ня толькі задавальняе рацыянальную запытлівасьць чытача, але і абуджае яго эмоцыі ды ўяўленьні, без якіх сапраўды немагчыма зразумець прыроду і лёгіку міта.

Уладзімер Лобач

• НОВЫЯ КНІГІ •

Выбраныя навуковыя працы акадэміка С.Некрасэвіча: Да 120-годзьдзя з дня нараджэньня. — Менск: Беларуская навука, 2004. — 190 с. 1000 ас.

Выданьне дазваляе пабачыць праблемы беларускага мовазнаўства на этапе яго стаўленьня. Разам з выдадзенай летась кнігай Я.Лёсіка «Выбраныя працы...» складаюць каштоўную крыніцу ў дасьледаваньні гісторыі беларускага правапісу. У «Акадэмікнізе» цана 4320 руб.

Германовіч Я. Кітай—Сібір—Масква: Успаміны. — Менск—Санкт-Пецярбург: Неўскі прасьцяг, 2003. — 300 с. 1000 ас.

Знакамітая кніга айца Язэпа, упершыню выдадзеная ў Мюнхене ў 1969 г. Беларус-вернік распавядае пра свой шлях на Галгофу. Шукайце на выставе Упраўы БНФ.

Запісы-27: Беларускі інстытут навукі й мастацтва. — Нью-Ёрк—Менск, 2004. — 432 с.

27-ы том «Запісаў» адкрываецца матэрыяламі, прысьвечанымі памяці Зоры Кіпель. Разьдзел «Тэксты» рэпрэзэнтую артыкулы Ірыны Багдановіч «Беларуская паэзія 20-х гадоў як зьява літаратурнага авангардызму», Юр'я Гарбінскага «Беларускі рэлігійны друк на эміграцыі» й Натальі Гардзіенкі «Беларусы ў Аўстраліі». У «Архіваліі» зьмешчаны артыкул Вацлава Пануцэвіча «Беларуская Аўтакефальная Праваслаўная Царква», лісты Зоські Верас да Апалёніі Савёнак, факсымільная публікацыя «Крыніцы» (1929—30 г.) — літаратурна-мастацкага часопісу Літгуртку Беларускага пэдагогічнага тэхнікуму, а таксама матэрыялы пра беларускія могілкі на эміграцыі. «Літаратура» падае «Запіскі й зацёмкі» Янкі Юхнаўца.

Макмілін А. Беларуская літаратура дыяспары: Манագрафія / Пер. з ангельск. В.Бурлак, В.Жыбуля. — Менск: Тэхнапрэнт, 2004. — 440 с. 700 ас.

Бригадин П., Лукашевич А. Военная школа в Беларуси: XVIII—первая четверть XIX вв. — Минск: Изд. центр БГУ, 2004. — 120 с.: ил. — (Scriptor universitatis). 1000 ас. Дасьледаваньне прысьвечанае гісторыі вайскавай адукацыі й ахоплівае пэрыяд ад першых вайсковых школаў Рэчы Паспалітай да стварэньня на тэрыторыі Беларусі сеткі вайскава-навуковых устаноў Расейскай імперыі.

Тацяна Вабішчэвіч

МЕНСКАЯ КІНАПРЭМ'ЕРА

Бляндынка і вэтэрынар

«50 першых пацалункаў» («50 First Dates») ЗША, 2004, каляровы, 99 хв. **Жанр:** камедыйна мэлядрама **Аднака:** 3 (з 10)

Карціна з назваю «50 першых пацалункаў» не абядае нічога сур'эзнага — і абцяганні свае выконвае з прафэсійнай годнасьцю прадмета аднаразовага выкарыстання.

Гавайскі курортны кавалер (Адам Сэндлер), а па сумяшчальніцтве марскі вэтэрынар і дась-

ледчык маржоў, знаходзіць дзяўчыну сваёй мары — шчасліваю бляндынку (Дру Бэрымар). Шчасьце герані зьвязанае з тым, што кожную ноч прыгажуня забывае падзеі папярэдняга дня — пасля аўтааварыі адбіла кароткатэрміновую памяць (такі сабе жаночы «Дзень сурка»). Уражаны лавэлас штотаз па-новаму заляцаецца і нат зьбіраецца ажаніцца, але празь дзёвочую слабасьць зрабіць гэта ох як няпроста.

Жарты ў фільме радууюць глядача сваёй чаканасьцю: маржо-

вья ваніты на мужападобнай асыстэнтцы, згадкі пра знакамітыя часткі маржавых целаў... Мэлядраматычныя моманты выглядаюць лепшымі. А эпізод, калі геранія праглядае відэакасету як уласную згубленую памяць, мо й намякне, што на экране ня толькі кінатавар. Але нам хутка дапамогуць гэта забыць.

Карціна можа быць прызначаная для лёгкага часазабойства.

Андрэй Расінскі

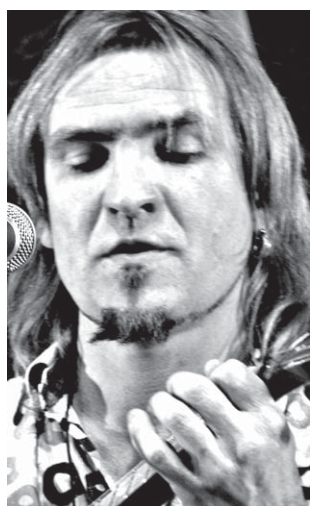
12+1 прыедуць у Горадню

26 красавіка на філфаку Гарадзенскага ўнівэрсытэту — літаратурнае кабарэ. Такую форму абралі арганізатары для творчай сустрэчы зь пераможцамі конкурсу маладых літаратараў імя Натальі Арсеньевы. Пачатак а 14-й. Вядуць спатканьне Ганна Кісьліцына і Андрэй Хада-новіч.

Твор пра каханьне

2 траўня, у нядзелю, а 19-й у бібліятэчнай залі Дому літаратара (Фрунзэ, 5) адбудзецца творчая вечарына пераможцаў конкурсу маладых літаратараў імя Пятэраркі «Твор пра каханьне». Прагучаць новыя вершы, песні, будуць і сюрпрызы. Пераможцы леташняга конкурсу маладых літаратараў будуць прэзэнтаваць свой зборнік «12+1». Вядуць Ганна Кісьліцына і Андрэй Хада-новіч.

«NRM»: сустрэча з фэнамі

22 красавіка ў краме «Мі-стэрыя гуку» (вул.Няміга, 12) з нагоды рэлізу таннай вэрсіі складанкі «Справздача 1994—2004» адбудзецца аўтограф-сэсія музыкаў «NRM». Пачатак а 18-й.

Новая вэрсія дыску будзе розьніцка колерам (срэбным) вокладкі. Сярод іншых адрозьненняў ад першага, «залатого» выданьня — адсутнасьць двух запісаў 1994 г. ды вялікай кніжкі з фатаздыма-камі. На «срэбным» дыску за-станецца галоўнае — дзьве новыя песні ды 15 найлепшых за 10 гадоў.

Сяргей Будкін

Клюбнае жыцьцё

«Врох» вул.Варвашэні, 17/1, тэл. 288-10-61, GSM Velcom: 103 і 105.

23 красавіка (пт), 22.00 — «Apple Tea». Жывы гук.

24 красавіка (сб), 22.00 — Kid Loco (Францыя), dj IFU, dj Arsentі Tchourpina, dj Палёны, Іяляна (опэрны вакал), эквілі-брысты, шоў фрыкаў.

28 красавіка (ср), 22.00, «N.C.» (джаз-трыё). Жывы гук.

29 красавіка (чц), 22.00, dj I.F.U.

«Hamillion» па-за Менскам.

23 красавіка (пт), 23.00 — 6.00 — «Breaks Party»: DJ Anis (break-beat), DJ Vadim Key (funky break-beat, jazz-breaks), DJ Andy Dust (drum'n'bass). Дастаўка аўтобусамі туды і назад. Квіткі 15 тысяч, толькі на папярэднюю замову. Даведкі праз т.: 676-46-15.

«NC» вул.Кастрычніцкая, 17, www.newclub.info.

23 красавіка (пт), 23.30—6.00 — «Спортлято». Дыска-рэтра-рок-н-рол. Бяруць удзел Зэ Лэйся Сонг, dj Agrу, MurzZzoid & F-Fader, Bob & Sley, Dj. V. S., Dj Міхалыч, DJ Gyrs. Паказ мод ад «Second-Hand». Квіткі: 7000 з флаерам, 8000 бяз флаера. Даведкі праз т.: 779-88-81.

24 красавіка (сб), 23.30—6.00 — «Электраабарона-2». Другая вечарына ў межах усебеларускага конкурсу кампютарнай музыкі. Бярэ ўдзел больш як 20 праектаў. Між тымі, хто загадзя набудзе квіткі, разыграюць інтэр-нэт-картку правайдэру «IP-Telcom». Загадзя квіткі каштуюць 8000, тое ж з флаерам, інакш — 9000. Даведкі праз т.: 752-34-20.

«Х-Рау» вул.Інтэрнацыянальная, 27, тэл. 223-93-55.

23 красавіка (пт), 22.00 — dj Noche.

24 красавіка (сб), 22.00 — dj Палёны.

30 красавіка (пт), 22.00 — «Techno party». Вечарына з нагоды выхаду 10-й кружэлкі «ENERGUN-22» у Эўропе.

«Гудвін» пр.Скарыны, 19, тэл. 226-13-06, 626-13-03.

23 красавіка (пт), 21.00 — «N.C.» (джаз-трыё).

24 красавіка (сб), 23.00 — «Танцпляцоўка СССР», dj Basic (Масква).

«Ямайка» вул.Альшэўскага, 10, тэл. 252-07-26.

23 красавіка (пт), 22.00 — «Pre/after», dj Даша Пушкіна, dj Noche, dj Палёны.

Паводле mixtura.org, oxidiser.org, newclub.info

Тэатры і канцэрты

Купалаўскі тэатар

22 красавіка (чц) — «КІМ»

24 красавіка (сб) — «Згублены рай»

25, 29, 30 красавіка (ндз, чц, пт) — «Каханьне ў стылі барока»

Малая сцэна

вул.Энгельса, 12

23 красавіка (пт) — летапіс каханьня «Салямэя»

24 красавіка (сб) — «Барух — Эмануэль»

26 красавіка (пн) — «Муж для паэтэсы»

28 красавіка (ср) — «Налу»

29 красавіка (чц) — японская гісторыя «Дом, дзе сьпяць прыгажуні». Апошні паказ

Опэра

22 красавіка (чц) — «Тоска»

24 красавіка (сб) — Вечар рамансаў

29 красавіка (чц) «Вяселье Фігара»

Балет

23 красавіка (пт) — «Жызэль»

30 красавіка (пт) — «Вясна сьвяшчэнная», «Карміна Бурана»

Музычны тэатар

22 красавіка (чц) — «Прынцэса цырку»

23 красавіка (пт) — «Дараягая Памэла»

24 красавіка (сб) — «Жызэль»

25 красавіка (ндз) — «Ноч у Вэнэцыі»

28 красавіка (ср) — музычнае шоў «Галыятыка каханьня»

29 красавіка (чц) — «Сева-стопальскі вальс»

Тэатар імя Горкага

Вялікая зала

22 красавіка (чц) — «Люці»

23 красавіка (пт) — «Тата, тата, бедны тата!..». Вечны трагіфарс

24 красавіка (сб) — «Дзівакі»

25 красавіка (ндз) — «Сучасныя удоваў» — фарс італьянскаму ў 2-х дзеях

29 красавіка (чц, пт) — камедыя паводле Пала Бэке-ша «На вачох у жаночай берагавой аховы»

Моладзевы тэатар эстрады Т.: 222-82-96

22 красавіка (чц) — праект «Легенды Вялікага княства» прэзэнтую канцэртную праграму джаз-фольк гурту «Яваровы людзі»

24 красавіка (сб) — танцавальна-гумарыстычная праграма «Данс-гумар-шоў»

29 красавіка (ср) — у рамках «Фэсту эстраднага танцу» шоў-праграма «Танцы ў чырвоным»

Тэатар беларускай драматургіі Т.: 234-60-08, 286-70-21

23, 24 красавіка (пт, сб) — гістарычная драма «П'ёмонці зьвер»

25 красавіка (ндз) — сцэны каханьня і нянавісьці ў «Балядзе пра Бландою»

26 красавіка (пн) — сумесны франка-беларускі праект «Чарнобыльская малітва»

29, 30 красавіка (чц, пт) — гісторыя каханьня «Адэль»

Менскі драматычны тэатар «Беларускія сэзоны» Т.: 285-81-04, 775-81-04, 755-07-06

26 красавіка (пн) — камэдыя «Ці лёгка падмануць жанчыну»

28 красавіка (ср) — «Няма такой краіны — Галандыя...»

29 красавіка (чц) — «Танга ўтрох»

Канцэртная зала Акадэміі музыкі вул.Інтэрнацыянальная, 30

25 красавіка (ндз) — дзяржаўны камэрны аркестар Беларусі

Палац прафсаюзаў, пр.Скарыны, 25

26 красавіка (пн) — музычная капэла «Санорус»

Канцэртная зала «Менск», вул.Кастрычніцкая, 5

27 красавіка (аўт) — лекцыя-канцэрт з сэрыі «Фрыдэрык Шапэн — паэт фартэпіяна». Тэма: «Прэлюдыі. Скерца. Экспромт. Саната». Творы Шапэна гучаць у выкананьні ляўрэатаў міжнародных конкурсаў, студэнтаў Акадэміі музыкі.

30 красавіка (пт) — ансамбль «Церам-квартэт», Санкт-Пецярбург (Расея)

Залю камэрнай музыкі Белдзяржфілярмоніі

22 красавіка (чц) — ансамбль «Клясык-авангард» з праграмай «Ад венскіх клясыкаў да джазу»

23 красавіка (пт) — ан-

самбль «Венскія салісты», Аўстрыя

24 красавіка (сб) — канцэрт арганнай музыкі

26 красавіка (пн) — «Ступені майстэрства» — канцэрт творчай моладзі

27 красавіка (аўт) — канцэрт гітарнай музыкі

29 красавіка (чц) — арганная і фартэпіянная музыка

30 красавіка (пт) — канцэрт камэрнай музыкі

Тэатар «Дзе-Я?» Т.: 243-44-79

23 красавіка (пт) — «Квадратура кола»

27 красавіка (аўт) — «Жанчыне не забароніш»

28 красавіка (ср) — «Гарбата зь вярблюдам»

29 красавіка (чц) — «Шалёныя грошы»

Магілёўскі абласны драматычны тэатар

22 красавіка (чц), **29** (чц) у 16.30, **23** (пт), **24** (сб), **25** (ндз) у 18.30 — «Гэтыя вольныя мятлушкі»

28 красавіка (ср) — музычны вечар з ансамблем клясычнай і сучаснай музыкі «Веснавы настроі»

30 красавіка (пт) — «Прыходзь і зводзь»

Кінаафіша

«Аўрора» (253-33-60) «Халодная гара» («Оскар-2004»): **23** (пт) 15.00, 17.50, 20.40; **24, 25** (сб, ндз) 15.00 (іл), 17.50, 20.40.

«Заплямленая рэпутацыя»***: **23-25** (пт—ндз) 19.00, 21.00.

«Бабуля»: **23** (пт) 17.00; **24, 25** (сб, ндз) 15.10 (іл), 17.00.

«Бярэсьце» (272-87-91) «Монстар»*** («Оскар-2004»): **23-25** (пт—ндз) 19.00, 21.10.

«Цяжкасьці перакладу» («Оскар-2004»): **23** (пт) 17.00; **24, 25** (сб, ндз) 14.00 (іл), 17.00.

«Кастрычнік» (232-93-25) «50 першых пацалункаў» (прэм'ера): **23** (пт) 15.00, 17.00, 19.00, 21.00; **24, 25** (сб, ндз) 15.00 (іл), 17.00, 19.00, 21.00.

«Масква» (223-27-10) «50 першых пацалункаў» (прэм'ера): **23** (пт) 17.00, 19.00, 21.00; **24** (сб) 15.00, 17.00, 19.00, 21.00; **25** (ндз) 15.00 (іл), 17.00, 19.00, 21.00.

«Скарбы Амазонкі»: **23** (пт) 16.20; **24, 25** (сб, ндз) 14.20 (іл), 16.20.

«Перамога» (223-77-66) «Каханьне паводле правілаў... і без» («Оскар-2004»): **23** (пт) 14.20, 18.50; **24, 25** (сб, ндз) 14.20 (іл), 18.50.

«Блужэры»: **23-25** (пт—ндз) 16.40, 21.10.

«Нядзеля за горадам» (Тыдзень францускага кіно): **25** (ндз) 12.30 (безь перакладу).

«Піянер» (227-64-87) «Чумава пятніца»: **23, 24** (пт, сб) 19.10, 21.00; **25** (ндз)

15.30, 19.10, 21.00.

«Кактэбэль»: **23, 24** (сб, ндз): 17.10; **25** (ндз) 17.15.

«Цэнтральны» (227-34-16) «Дом зь пяску і туману» («Оскар-2004»): **23** (пт) 14.00, 18.30; **24, 25** (сб, ндз) 11.00 (іл), 17.10.

«Нешчасьліўцы»: **23** (пт) 12.00, 16.30, 21.00; **24, 25** (сб, ндз) 13.30, 15.20, 19.40, 21.30.

(іл) — ільготны сэанс (зьніжка 50%)

Рэйтынговія абмежаваньні: *** — дзеці да 16 гадоў не дапускаюцца; **** — дарослым з 18 гадоў.

Юнаму глядачу

«Аўрора» «Кевін у краіне Драконаў»: **23** (пт) 14.30; **24, 25** (сб, ндз) 13.00.

«Бярэсьце» «Астэрыкс і Абэлікс: місія «Клеапатра»: **23** (пт) 15.00.

«Гэты нягоднік Сідараў»: **24, 25** (сб, ндз) 12.00.

«Мір» «Дзеці шпіёнаў-3D: гульня скончана»: **24, 25** (сб, ндз) 12.00.

«Піянер» «У пошуках Нэма»: **23** (пт) 12.00; **24** (сб) 10.20, 12.00; **25** (ндз) 10.20, 13.50.

«Дзеці шпіёнаў-2»: **25** (ндз) 12.00.

Купалаўскі тэатар

25 красавіка (ндз) — «Афрыка» (11.30)

Тэатар юнага глядача Т.: 227-89-24

24 красавіка (сб) — у 11.00 і 14.00 дзетак з 6 гадоў запрашаюць на «Дзень нараджэньня ката Леапальда»

27 красавіка (аўт) — музычная казка-фантазія пра рыцарства, каханьне ў новым тысячагодзьдзі «Рыцар Ордэну Сонца». Для дзетак з 12 гадоў. Пачатак у 18.00

28 красавіка (ср) — дзяцей з 11 гадоў запрашаюць паглядзець сапраўдную гісторыю пра сьлепаглуханьню дзяўчынку і яе маладую настаўніцу «Тая, што зьдзейсьніла цуд»

29 красавіка (чц) у 16.00 і 30 красавіка (пт) у 14.00 — крыву сумнага гісторыя з шчаслівым канцом «Маленькі лорд Фаўнтлерой». Для дзяцей з 5 гадоў

Музычны тэатар

24 красавіка (сб) — «Ай-баліт-2002»

25 красавіка (ндз) — «Бураціна.ВУ»

Тэатар імя Горкага

22 красавіка (чц) — «Джэльсаміна ў краіне хлусаў»

Тэатар беларускай драматургіі

25 красавіка (ндз) — «Ай-баліт, Бармалей, пра жывёл і Брэдвэй» (12.00)

Навакольнае асяроддзе драбнее з кожным пакаленьнем. А паколькі ўсё пазнаецца ў параўнаньні, ужо сёньня стогадовае дрэва для нас іграе ролю тысячагадовага: папросту параўноўваць няма з чым. Наяўны прыклад — нашае тысячагадовае Берасьце. Паспрабуйце знайсці ў нашым горадзе хоць бы адзін варты прыродны цуд. А былі... і не адзін. На нашых вачах усё пайшло пад лязо сякеры. Дрэвы-гіганты нас ужо папросту палохаюць, зь імі міжвольна параўноўваецца і астатняе, а з гэтым астатнім — слаба. І каб ступень параўнаньня зьнізіць, чалавек, узброены мэханізаванай пілоў, косіць усё налева і направа. Раскажу адну гісторыю пра дрэвы. Гэта здарылася ў 20-я гады мінулага стагодзьдзя, у гады вялікай эканамічнай дэпрэсіі, якая закранула і нашы мясціны.

Ягайлавы дубы

Гаворка пойдзе пра Ракавіцу, што за 20 км на поўнач ад Берасьця. Тэадор Талочка, сын Яна Талочкі, паўстанца 1863 г., апошні ўладальнік маёнтку ў Ракавіцы, у сваіх успамінах распавядае: «...Я мусіў выкарыстоўваць свае і без таго моцна павысяканыя лясы як крыніцу капіталу для набывання сельскагаспадарчага інвэнтару, насеньня і збожжа. З гэтай мэтай неабходна было высекчы некалькі сотняў тысячагадовых, улюбёных маіх дубоў з Раковіцкага парку, якія памяталі ня толькі караля Ягайлу, але яшчэ й Пяста. Шукаючы пакупнікоў, я натрапіў на гданьскіх купцоў. Прыехалі два немцы. Пахадзілі па парку, пастукалі кічкамі па дубах, памармыталі нешта і, пыхкаючы люлькамі, флегматычна заявілі, што яны не зацікаўлены ў гэтых дубах. Хоць дубы вельмі прыгожыя, але мусілі быць сьсечаныя пяцьсот ці сямсот гадоў таму, а цяпер ня маюць ніякага рынкавага кошту, хіба што годныя на паліва.

Незалежна ад думкі нямецкіх прафэсіяналаў, з гэтых раковіцкіх дубоў былі вырабленыя так званыя плансоны (матэрыял, што выкарыстоўваецца падчас будаўніцтва караблёў) і паркет (які мо да гэтай пары ўпрыгожвае берасьцейскія будынкі 30-х гадоў, — А.Г.). Пры гэтым я сутыкнуўся зь дзіўным талентам палескіх дрывасекаў. Найперш гэтыя людзі не захацелі пасяліцца ў хатах з печкамі, аддаўшы перавагу шалашам у парку, якія самі збудавалі з дубовага галья. Грэліся яны тым, што трымалі ногі, абутыя ў лапці, у гарачым попеле. Харчаваліся ў асноўным салам і гарэлкай, але, тым ня менш, кожны самы вялікі дуб маглі спусьціць у любым кірунку, каб ён ламаў як мага меней су-

седніх дрэваў. Самі дубы часалі сякерамі зь лязом паўмэтровае даўжыні з такой дакладнасьцю, што стружкі выходзілі тонкія, нібы з-пад габелка. Усё бярвяно з васьмікутовым сячэньнем выходзіла з-пад сякеры, нібыта абгабляванае станком. Пры гэтым яны пасяля немалой чаркі дэманстравалі мне неверагодныя рэчы: клалі раскрытую левую далонь на сьвежасьсечаны пені і з усё сілы з размахам секлі між расстаўленымі пальцамі, але не калечыліся пры гэтым.

Для вывазу гэтых вялізных дубовых брусоў на чыгуначную станцыю былі нанятыя спецыяльныя фурманы — галандцы з ваколіцаў Дамачава. Яны з такім самым майстэрствам, як і дрывасекі-палешукі, грузілі гэтыя вялізныя цяжары на спецыяльныя вазы і ў пяць-шэсьць коней давозілі іх да чыгункі.

Раковіцкі парк пасяля гэтай вымушанай агрэацыі выглядаў як могілкі, а наш сямейны фальварак, вядома, прыгажэйшы ня стаў. Я пачуваўся фурманам катафалку. Цяпер я супышаюся тым, што, верагодна, некалькі тых самых прыгожых дрэваў, якія я пакінуў на памяць, ужо сьсеклі дарагія суседзі-сяляне, цяперашнія члены раковіцкага калгасу. Але «ня час шкадаваць ружы, калі гараць лясы...»

Гэтыя словы былі напісаныя 60 гадоў таму чалавекам, які Раковіцы прысьвяціў усё жыцьцё. І нападурзбураная капліца на фамільных кладах, і рыбныя сажалкі ў Раковіцы, якімі карыстаюцца да гэтай пары, і рэшткі парку, цяпер амаль зьнішчанага, — гэта ўсё сьляды дзейнасьці Тэадора Талочкі. Спынімся і азірнёмся. Для таго каб ствараць, ня так многа трэба: здаровы сэнс і чалавечы жаданьне.

АНАТОЛЬ ГЛАДЫШЧУК

Куды падзеліся скарбы Скокаў

Юльян Урсын Нямцэвіч, пісьменьнік, ад'ютант Тадэвуша Касцюшкі, адзін з аўтараў першай Канстытуцыі ў Эўропе, нарадзіўся «дня 16 лютага году 1758 у Марцэля Урсына Нямцэвіча і Ядзвігі з Сухадольскіх у Скоках над рэчкай Лясной у ваяводстве Брэст-Літоўскім». На месцы, дзе стаяў той драўляны дворык, ацалела цагляная калёна, пастаўленая бацькам Юльяна («НН» №13, 2003). Пазьней Марцэль пабудоваў для сваёй вялікай сям'і палац. Той Скокаўскі палац — адзіны ацалелы гістарычны будынак такога кшталту ў ваколіцах Берасьця. Як гэта ні крыўдна для тысячагадовага гораду.

Марцэль будоваў палац з разьлікам на тое, што яго сыны Ян і Казтан будуць жыць у ім зь сям'ямі. Адсюль строга люстэркавая сымэтрыя пляніроўкі. Вялікая колькасць малых скляпенных пакояў патрэбна была для неабходнага падзелу паміж дзьвюма сям'ямі. Юльян з «абоймы» выпай: не пагадзіўся з намерамі бацькі ажаніць яго з багатай дзяўчынай.

Да сёньня на другім паверсе палацу захавалася «скарбніца». Там да першай сусветнай вайны трымалі архіў Нямцэвічаў, фамільныя каштоўнасьці. Гэты скляпеністы пакойчык быў сьведкам апошняга падзелу між братамі Янам і Казтанам: грошы і дыямэнты высыпалі на падлогу і расклалі пароўну. У пакоі за

сьнедалнай заляй на першым паверсе зазвычай начаваў Тадэвуш Касцюшка, калі заяжджаў да сваіх далёкіх сваякоў Нямцэвічаў.

Апошні ўладар палацу ў Скоках Станіслаў Урсын Нямцэвіч у сваіх успамінах («Маім унукам» падае дагэтуль невядомыя зьвесткі аб дэталях унутранага ўбраньня палацу. Салёны партэру мелі цудоўныя паркеты. Яны, праўда, сапсаваныя пазьнейшым пакрыцьцём, але захаваліся і маюць шанец быць рэканструяванымі. У салёнах меліся й малючкі вядомых майстроў таго часу: Фра Барталямэо «Маці Божая з Ісусам у руках», Ван Дэйка, Тэрнэрс і інш. У залі было шмат рэчаў з крышталю ў срэбнай і бронзавай аправе. Куды падзеліся каштоўнасьці Скокаўскага палацу?

У жніўні 1915 г., згодна з указам расейскага імператара, тую мясцовасьць мусілі пакінуць усе. Прымуовае безжанства — гэта надзвычай катастрофічная старонка гісторыі нашага краю, аб чым рэдка ўспамінаюць. Скокаўскі палац, як і многія будынкі ў горадзе і крэпасці, мусіў быць зьнішчаны. Выратавала яго Зоф'я Мазарака, жонка Яна Урсына Нямцэвіча, які ў 1920—30-я будзе прэзыдэнтам Берасьця. Калі ўжо немцы былі ў крэпасці, Зоф'я ў камандзіра казацкай дывізіі здолела атрымаць «слова гонару», што іх палац у Скоках

Скокаўскі палац — найстарэйшы ацалелы гістарычны будынак у ваколіцах Берасьця. Там спыняўся Тадэвуш Касцюшка, там у першую сусветную жыві прынец Баварскі Леапольд, там у 1918 г. рыхтаваўся Берасьцейскі мір. Палац упрыгожвалі карціны ван Дэйка й Тэрнэrsa. Выкладчык Берасьцейскага тэхнічнага ўнівэрсытэту і краязнаўца Анатоль Гладышчук адсочвае лёс каштоўнасьцяў, што захоўваліся ў палацы і зьніклі ў XX ст.

ня будзе ўзарваны. Так «слова гонару» аднаго чалавека выратавае ад зьнішчэньня гістарычны аб'ект, а маўчаньне й абьякавасьць іншых губяць справу. Фантастычны прыклад!

Будынак у Скоках аблюбоваў пад рэзыдэнцыю баварскі прынец Леапольд, камандуючы Ўсходнім фронтам. Як вынікае з мэмуараў міністра замежных спраў Аўстра-Вугоршчыны, «маленькі замак» быў месцам неафіцыйных сустрач розных афіцыйных асоб, якія рыхтавалі Берасьцейскі

мір. Перад адыходам немцы цалкам абрабавалі палац. Пры прынцу служылі людзі адкаваныя, якія добра ведалі, што чаго каштуе. Таму ёсьць шанец, што якіясьці рэчы Юльяна Урсына Нямцэвіча могуць знаходзіцца ў прыватных калекцыях нашчадкаў тых Леапольдавых афіцэраў.

Напярэдадні 1914 г. у Скокаўскім палацы пабываў дасьледчык Аляксандар Краўсхар, які працаваў у бібліятэцы і ў фамільным архіве

Нямцэвічаў. Ён і зрабіў пералік і апісаньне рэчаў, што мелі наўпросте дачыненне да Юльяна. Асабліва Краўсхара цікавілі аўтографы, якія пралівалі сьвятло на адносіны Юльяна Урсына Нямцэвіча з знакамітымі сучасьнікамі — Талейранам, Сапегам, Чартаўрэйскім, быў у архіве і ліст ад Джорджа Вашынгтона, напісаны 18 чэрвеня 1798 г. Дасьледчык згадвае каштоўную калекцыю табакерак, якія Юльяну дарылі расейскі цар

Павал I, Напалеон, той жа Вашынгтон, Томас Джэфэрсан і інш. Ці вернуцца некалі гэтыя памятки на радзіму? І Скокаўскі палац, і ўсё, што ў ім захоўвалася, — нацыянальная спадчына. Варта было б дадаць ягонныя скарбы да сьпісу тых каштоўнасьцяў, якія варта расшукаць у сьвеце і вярнуць на бацькаўшчыну.

Аўтар вельмі ўдзячны Віталю Урсыну Нямцэвічу за грунтоўную дапамогу пры падрыхтоўцы артыкулу.

Арцём АПАДКА

Лімоннае лета

Ў пачатку была ў мяне сьветлая мэта —
Знайсьці сярод скарбаў радзімы сваёй
Лімоннае лета, лімоннае лета
З прыгожаю, сьвежай яго целлынёй.

Блакiтная хваля праменьнем сагрэта,
Ды шчырую праўду ў душу мне ліе
Лімоннае лета, лімоннае лета...
Вось чайка аб белым дзяцінстве пяе.

Зялёныя вочы — азёры паэта —
Шукаюць апошнюю кроплю таго
Лімоннага лета, лімоннага лета,
Што не шкадавала каханьня свайго.

в. Бараўляны Менскага р-ну

Яраслава АНАНКА

***

Мы гэту крэпасць
зваюем боем.
Ты чуеш, любы, —
бяз страт і болю.
Мы гэты вечар
распнём на ростань.
Даволі жвава.
Да сьмеху проста.
Мы размалюем
сьцяну на зоны.
І ў кожнай зоне
па парасоне.
Мы будзем шчасьцем
разводзіць плёткі.
Гадзіны разам
на кадры фоткаць.
Ты потым тыдзень
праходзіш хворы.
Бывай, каханы.
Я еду ў мора.

г. Чэрвень

Алеся БАШАРЫМАВА

Прыкуты

Што ж застыў ты у нябёсах?
Сьнег асеў на крылах...
І табе ня тья словы
Восень гаварыла.
Гаварыла: «Тут ня страшна,
Заставайся, дружа!»
Потым вецер зьнёс апошні
Пах зьяццелай ружы.
Потым дождж прабіў свой холад
Ў пер'е і пад скуру,
Ну а потым сьнег — выстава
Нэархітэктуры.
Толькі ўсё ж ты засьпяваеш
Новаю вясною,
Бо нашто ж тады рабіўся
Карабельчык Ноеў?

г. Марілёў

Мікалай ВАЛЫНЕЦ

Я саромеюся

Я саромеюся.
Саромеюся пагляду твайго,
Пяшчотнага і ласкавага.
Я саромеюся.
Саромеюся званка твайго,
Здаецца, гучнага самага.
Я саромеюся.
Саромеюся сэрца свайго,

30 сакавіка 2004 г. былі падведзены вынікі штогадовага рэспубліканскага літаратурнага конкурсу для школьнікаў «Я маю твор...», што праводзіцца ў рамках акцыі «Дзень Зямлі». У конкурсе ўзялі ўдзел больш за дзеве тысячы аўтараў. 19 фіналістаў запрошаны ў Менск, дзе 22–24 красавіка адбудуцца майстар-клясы, выступы й узнагароджаны пераможцаў. Зьмяшчаем тут вершы фіналістаў.

Андрэй Хадановіч

Якое так здольна кахаць.
Саромеюся шчасьця свайго,
Якое хачу спазнаць.
Я саромеюся.
Саромеюся сустрэцца паглядам
З вачыма тваімі сінімі.
І слоў, што з вуснаў тваіх зьяцяць
Пяшчотнымі і шчаслівымі.

г. Вялейка

Людміла КАВАЛЁВА

***

Быў анёлам,
Ды болей ня мушу:
Адсеклі крылы,
Спалілі душу.
А попел разьвеелі
Па-над полем,
Дзе жыта пасеялі.
І таполі.
А ў тых таполях
Блукае вецер,
Сьпявае песьні
Пра ўсё на сьвеце,
Пра тое, што нельга
Зьявіцца каханьню,
Калі душу
Вядуць ў катавальню.

г. Гомель

Аля КІТАЁВА

***

Яно нарадзілася тыдзень таму.
Глытала паветра нясьмела,
Спыняла прышласьці хаду.
А потым, як лісьце, зьяццела.

***

ты пральешся
кіслотным дажджом
на паверхню
майго сьвету
пажывеш у маім
вымярэнні
і забудзеш
пра гэта здарэнне

г. Ворша

Соф'я МАРОЗАВА

Пра Любоў

Між суцэльнага дажджу
Так бывае цёмна, прыкра так!
Ці ня чуеш праз імжу
Моцна сьцятай душы скрыгату?

Захліпаецца жаль, крык,
Увесь працята слязьмі позьнімі,
Бо любоў — гэта тып хандры,
А хандра — гэта тып восені.

Плязма часу паўзе ўглыб.
Восень пухне сьняжком мякенькім.
Суцішае мароз усхліп,
Пульхны сьвежанькі дзень зьвякае,

Разбурае сабой іржу,
Крэсьліць зьмены і адрозьненні...
Але ж сьнег — гэта тып дажджу,
А вясна — гэта тып восені.

Праз хмурыначкі вась-вось
Патыхае зямля вільгаццю.
Промень сочыцца наскрозь,
Камень лашчыцца пушыстасьцю

І вуркочыць, сьнючы сны...
Сьвежай хвойй цвьітуць сосен пні...
Так. Любоў — гэта тып Вясны,
А Вясна — гэта тып Восені.

пас. Міханавічы Менскага р-ну

Надзея ПЯТРУШЫНА

***

Боль — гэта смак тупога ляза
Гэта сьлёзны выклік спакою
Боль пра многае можа сказаць
Ці моўчкі разьліцца ракою

Той, хто згубу ў сабе трымае,
Бяз болю ня будзе пачуты
Філязофія болю такая:
Ўсё адносна праз прызму пакуты

г. Менск

Алена СЬЛІВІНСКАЯ

Плач

Мне здаецца
сівыя анёлы
плачуць
дзесьці высока
ў нябёсах
аб тваіх зьнявечаных лёсах
і лясах
і аб дзедзях нягеглых
і кідаюць ім промні
надзеі
апошняя
і яшчэ спадзяюцца
убачыць зьнянаццу
абялелую Русь
ў крывіцкіх абдымках
і вярнуцца
шызымі
аблокамі зь неба

толькі дзесь заблукалі
крывіцкія душы
і аглухлі
ад шматвечнай пагоні
і асьлеплі
ад крыві крывіцкай
і сьцішэлі, апалі ў гоні
«без надзеі спадзеючыся»

Час!
калі дакрычацца няможна
ужо надышоў
тваіх трубаў
БОЖА
чакаеш
чакаюць
каб з калішніх калень
узьняцца
і на раньні ўкленчыўшы небу
і пазбыўшыся спадчын суседзяў
паляцець
да Новай Зямлі
дзе даўно
душою
прадзеды
узраслі камянямі
на ўзьмежжах.

*в. Чырвоныя Швабы
Лагойскага р-ну*

Ася ЯРМОЛЕНКА

Дзевяць
пацалункаў

Я іду па начной вуліцы й чую каханьне:
Яно ў гуле хворых правадоў,
Што выбіваюць іскры;
Яно ў крыку чаек,
Зьведзеным да шаленства ад жаданьня
Палёту;

Яно ў вуснах начнога ветру,
Які крапае сваімі вуснамі мае й кудлаціць
мае валасы сваёю зорнаю рукою бяз
сораму,
Што яму больш за мільярд гадоў,
А мне хутка будзе 16...

...Зоркі зьвязаныя паміж сабой белымі
ад гарачыні ніткамі й зьвіняць,
Іграючы Транс каханьня...
Падзшы маіх туфляў цалуоць мокры
залаты асфальт:
9 пацалункаў —
9 крокаў да цябе,
Каханьне!

в. Вязьзе Асіповіцкага р-ну

Шмат ведзьмаў у Беларусі

— Глядзі, нікому не прагаварыся, што мы пойдзем па справах, — папярэдзіў бацька сына.

— А то нячысьцікі пойдучы за намі і як-небудзь, ды нашкодзяць. Многія ведзьмакі нядобра глядзяць на тых, хто займаецца гандлем. Заменга Батукезанга, «Успаміны аб вёсцы». Літаратурны альманах «Афрыка», выпуск №7.

Астралягічны цэнтар праводзіць сэнсы яснабачаньня, зьяняцьця псоты, аднаўленьня ўзаемаадносін у сям'і, поспеху ў бізнэсе. Газэта «Из рук в руки», Менск, 27 сакавіка 2004 г.

Калісьці ў школе на занятках гісторыі нам распавядалі, нібыта прычынаю веры ў нячысьцікаў і ведзьмакоў зьяўлялася безабароннасьць старажытнага чалавека перад навакольным сьветам.

У наш час, на жаль, забабоны не зьянікаюць. Наадварот, зьяўляюцца новыя. Больш за тое, на кожным слупе ці нават у СМІ нескладана знайсці абвестку: «Варажу на картах. Здымаю псоту. Нядорага». І справа тут ня столькі ў вялікай колькасці падобных аб'яў, колькі ў наяўнасці попытку на такіх паслугі.

У канцы 80-х усе баяліся радыяцыі. Тут жа знайшлася Хадора з-пад Бялыніч. Малапісьменная, але прадпрымальная бабка тлуміла галовы ня горай за Кашпіроўскага, прапаноўваючы лячыцца ад радыяцыі глінаю зь ейнага калодзежа. Мінуйся час. З радыяцыяй усе звыкліся. А словазлучэньне «Хадора Бялыніцкая» ператварылася ў крылаты выраз, які азначае тое самае, што й «пуста калгасная».

Дарэмна сацыялягічны апытаньні пераконваюць у стабільнасьці ды ўпэўненасці беларусаў у заўтрашнім дні. Небеспадстаўны страх перад навакольным сьветам моцна сядзіць у нашай сьвядомасці. Чым болей жыцьцё чалавека залежыць ад знадворных абставін, а не ад яго асабіста, тым болей прымхлівасці. Хочаш даведацца, чаго баіцца наш сучаснік-суайчынык, — прыгледзься ўважліва да існых забабонаў — старых і тых, што толькі ўзьніклі.

Што да прыкмет накітаў «Марозная зіма — сьпякотнае лета», цяпер мала хто адважыцца сказаць такое ў кампаніі заўзятых дачнікаў. Перамяшалася ўсё ў прыродзе.

Магічныя спосабы ратунку ад навалінічнай небяспэкі цікавыя толькі старым з далёкіх вёсак.

У асноўным людзі жахаюцца няшчасцяў, прадухіліць якія ня маюць магчымасцяў, а грамічнаю свечкай ад такога не ўратуешся. Самыя пашыраныя, вядомыя кожнаму прымхі датычаць хваробаў, часцей невылечных, небяспечных здарэнняў у дарозе, нараджэння хворых дзяцей, вядзьмачых чараў, матэрыяльнага дабрабыту, на вёсцы — здароўя быдла.

Каб грошы вяліся

Парадаў наконт гэтага багата. Спадабаецца камусьці тваё працоўнае месца або ў аўтобусе абрабуюць — паверыш у што хочаш. Кожны ведае: нельга на стол пустую пляшку ставіць, сьвістаць у кватэры, насупроць ночы пакідаць нож на сталі і выносіць сьмецьце, у вялікія сьвяты ды нядзелі пазычаць грошы людзям, гэтаксама як і пазычаць у людзей. Камечыць грошы, абыходзіцца з грашовымі знакамі неахайна забараняецца: пакрыўдзяцца.

Трэба роўненька складаць грошыкі, захоўваць паперкі ад пачкаў з грашыма. Каб гандаль быў удалы, грошы, атрыманыя ад першага продажу, па магчымасці захоўваць да заканчэння гандлёвага дня, а не распускаць на рэшту.

Дабрабыт — зьява ненадзейная, калі ня маеш заступнікаў пры пасадзе ці багатай спадчыны.

Няблізкі сьвет

Словазлучэньне «сабраўся ў дарогу» само празь сябе тоіць небяспэку. Калі старыя прамаўляюць: «Гэта дарога», — то маюць на ўвазе: любое падарожжа непрадказальнае, таму варта ў дарозе быць пільным і падрыхтавацца як сьлед. Прысецьці на дарожку, пакідаючы хату, паставіць дагары вілкі, тройчы прагаварышы «Шчаслівай дарогі!». Ні ў якім разе не павадмляць няобразычліўцам пра мэту й час свайго падарожжа. Няблага ўзяць з сабою перапісаны тэкст замовы «Сон Божай маці».

У гарадзкой кватэры вілак няма, у вёсцы іх яшчэ ставяць на ўдалую дарогу. Замову ведае мала хто, затое ў кабінце кожнага транспартнага сродку вісіць абразок. Ня ўбачыўшы яго, пасажыры робяць заўвагу кіроўцу. Не баіцеся дарогі — гэта часова. Паслухайце зводкі ДАІ, прыгадайце тых, хто з заробкаў не вярнуўся.

Абы здаровейка...

Час уносіць свае карэктывы. Замовы ад рожы ды бародавак патрэбныя толькі фальклярыстам. Людзі баяцца анкалягічных хвароб. І тут ужо забабоны ператвараюцца ў цьвёрдыя перакананьні. Рак пераходзіць да мёртвага на жывога. Калі прычына сьмерці — анкалягічная хвароба, трэба хаваць як мага хутчэй, на могілках непажадана разьвітвацца з нябожчыкам, як звычайна, — сам захварэш. На жаль, ніводнага разу ня чула ад адмыслоўцаў ані пацьверджаньня, ані абвяржэння калектыўнай думкі. Найлепшыя лекі ад раку, згодна з сучаснымі забабонамі, — грыб вясёлка, настойка мухамора. Надзея памірае апошняй.

Пагражае стратаю жыцьця й здароўя праца ў вялікіх царкоўных сьвяты. У любой вёсцы ці

PHOTO BY MEDIA.NET

гарадзе распавядаць, як нехта на Вялікідзень рамантаваў машыну і атруціўся газам або працаваў на гародзе і зламаў нагу. На ўсялякі выпадак непажадана працаваць на абодва Вялікадні. Нельга шыць у калядных вечары. Новае шыць — яшчэ куды ні йшло, а зашываць старое — крыў божа. Народзіцца дзіця з зашытымі вантробамі ці такая ж жывёліна на падворку. Усё ж такі давялося пастроіць якуню апранаху ў сьвяты вечар? На Хрышчэньне вазьміце ануцу, зрабіце два-тры швы і спаліце на агні. Шкодна можа адбіцца на здароўі дзіцяці ня толькі шыцьцё на Каляды. Сучасныя забабоны забараняюць цяжарнай стрыгчы валасы, закрываць твар рукамі пры пажары, нядобра, як котка аб босыя ногі лашчыцца.

Каб жывёла не прападала

Карысна пахадзіць у каляднай чарадзе: перакупіш у Бога жывёлу — хварэць ня будзе. Замовы на лячэньне чорна-рабой, чорна-чырвонай кароўкі памятаюць толькі старыя. Але ў тым, што вузака п'е малака ў каровы, а ласка можа заказытаць быдла, перакананы нават даволі адукаваныя людзі сярэдняга веку.

Няхай з вачэй кроў пацячэ...

Ад вядзьмачых чараў і суроку ўсе нягоды — сьмерць, хваробы, п'янтва, разлад у сям'і. Таму ведзьмаў ды кепскіх вачэй баяцца як вясковыя бабулі, так і гарадзкія ўнукі. Ладная частка нашых людзей схільная тлумачыць свае хранічныя жыцьцёвыя няўдачы словамі «Мне нешта зроблена». Калі нехта вінаваты — на сэрцы лягчэй. Нават у канцы ХХ ст. на вёсцы абраза «ведзьма» лічылася больш крыўднай, чым «паліцай».

«Хто ўрачэ, таму няхай кроў з вачэй пацячэ».

«Хто падзівіцца — няхай з жопы пажывіцца».

Пераконваюць словы старой замовы ў небяспэцы кепскіх вачэй ды спрадвечнай памяркоўнасьці беларусаў. Апроч замовы, ёсьць яшчэ адзін сродак ад суроку. Калі нехта глядзіць утаропіўшыся — зацісьні дулю ў кішэні і прамаўляй цішком: «Соль табе ў вочы, дзяркач у сраку». Зьявілася й новая прымха — прышпільваць да адзежы крамную шпільку, каб не сурочылі.

Асабліва зручна ведзьме рабіць чары на знакавых для кожнага падзеях — накітаўт вясельляў, пахаваньняў. Дзейсна і шмат людзей закранае. Вядзьмачка можа дарогу труне перабегчы, скрасьці іголку, якой падушку для нябожчыка шылі, пасыпаць капеек на палас. Дый ці мала што яшчэ!

Убачыўшы на падворку незнаёмыя, чужыя рэчы, купкі чорнага пяску на ганку, не пакідайце гэта па-за ўвагай. Зьбярыце ўсё і выкіньце далей ад сядзібы — толькі так, каб рукамі не дакранацца, найлепш нейкім старым дзеркачом і шуфлікам, каб пазбыцца і іх. Шкоду чалавеку найлепш на салодкім зрабіць можна. Калі ваш няобразычлівец пазычае ў вас цукар аб 11-й гадзіне вечару альбо рэгулярна й настойліва спрабуе пачаставаць вашых дзяцей прысмакамі — будзьце пільныя. Выкіньце такія гасьцінцы пад ягоную прызбу, сказаўшы тройчы: «Што рабілі нам, няхай будзе вам». Не хадзіце на бяседы да ведзьмакоў, тым больш калі прымушаюць ісьці і толькі вашу сям'ю клічуць. Няможна адмовіць — меней ежце ў гасьцях.

Дзіўна: мы ведаем усе прымхі, як быць зможнымі, здаровымі, шчаслівымі, — а жыцьцё да лепшага ня йдзе. Як шмат ведзьмаў у Беларусі!

Тацяна Барысік, Магілёў

ПРИВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

Запрашаем на падарожжа **2 траўня** (нядзеля) па маршруце **Менск — Ішкалдзь — Сынкавічы — Жыровічы — Слонім — Ружаны — Косава — Менск**. Т.: 232-54-58, 622-57-20 (Зьміцер) 264-12-38, 776-24-35 (Павал)

КОШТЫ

На платныя прыватныя абвесткі (для прыватных асобаў) на старонку **16 рэкламных расцэнкаў**: да 20 словаў (тэкставы модуль) — 4100 руб., за кожны наступны 20 словаў (тэкставы модуль) — 4000 руб. Аформленая абвестка з улікам кошту арыгінал-макету за 1 кв. см. — 650 руб.

Наша Ніва КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНАЙ АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуем Вашу абвестку (ня больш за 15 словаў) бясплатна. А/с 537, 220050, Менск.

Тэкст

Імя і прозьвішча

Адрас, тэлефон

ВИТАНЬНІ

Вітаем кардынала Казімера Сьвёнтка з 65-годзьдзем сьвятарскага пасьвячэньня ў Беларусі. Беражы Вас Бог! **Паважаны** Зянон Станіслававіч! Вінуем зь Юбілеем. Жадаем поспеху ва ўсіх Ваших справах на карысьць Бацькаўшчыны. Сябры Кансэрватыўна-хрысьціянскай партыі — БНФ

Зянона Пазьняка вінуе зь Юбілеем Партызанская Рада Кансэрватыўна-Хрысьціянскае Партыі — БНФ. Ваш шлях, асьвечаны сілаю праўды і любові да Бацькаўшчыны, непазыбежна стане пераможным

Зянону Пазьняку, чалавеку, які ўзьяў сьцяг адраджэньня нашае Бацькаўшчыны, бяскожнага падзяка беларусаў і жадае хуткага здзяйсненьня Ваших мар. Спавядаемся на Божую ласку, што дасьць Вам моцнае здароўе на доўгія гады і хутчэйшую сустрэчу з Вамі на вольнай Радзіме **Шчыра** вінуем Зянона Пазьняка зь Юбілеем! Беларусы шчаслівыя ўжо ў тым, што маюць Вас сваім сучаснікам, шчырага Беларуса, Чалавека геніяльнага розуму, чыстага душой і памкненьнямі. Група сяброў БНФ «Адраджэньне» зь Менску

Шчыра дзякую Алесю Зарамблюку за падтрымку. Кастусь К. **Віншум** трансэстытыку Анфісу зь перамогай у міжнародным конкурсе. I gar

КНІГІ

Кнігі — поштай. Замаўляйце каталёг: поштай — а/с 333, 220050 Менск, e-mail: exlibris@tut.by, Internet: http://www.knigi.net, тэлефон: (8-029) 643-57-33

Кнігі — поштай. Новыя: Альтірдаас Ю. Грэймас «Пра багоў і людзей. У пошуках этнічнай памяці», Сяргей Ерш «Рыцар Свабоды» (Коэндз Вінцэнт Гадлеўскі як ідэоляг і арганізатар беларускага нацыянальнага антынацысцкага супраціву), Міхась Раманюк «Беларускія народныя строі», Яўген Мірановіч «Найноўшая гісторыя Беларусі», Сяргей Абламейка «Егоізмы. Канстатацыі», Беларуская міталёгія (Энцыклапедычны слоўнік), Адам Глэбус «Дом». Т.: (8-029) 643-57-33, exlibris@tut.by

МЯНЯЮ

Мяняю апошнія нумары сіламоц навязанай мне газэты «ЛіМ» на нармальную туалетную падцірачную паперу (папыт абмену: адзін нумар газэты — адзін рулён паперы). Пісчэй паперы не прапаноўваць, толькі падцірачную. Кантакт праз редакцыю газэты «ЛіМ», прасіць на дрот Васіля Сёмуху

ПРАЦА

На заказ зрабілі і выдам вам асабістую кнігу ці іншае выданьне. Т.: 687-69-52

Шукаю працу юрыста. Валяціна. Т.: 259-97-80

КАЦЯНЯ

Адам кацяня ў добрыя рукі. Т.: 287-59-31. Варвара

Наступны нумар газэты выйдзе **7 траўня**.

У Менску ў продажы — з абеду 6 траўня.

Наша Ніва

незалежная газэта

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»: З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914), Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч, У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Наста Бакшанская
галоўны рэдактар Андрэй Дынько
фота-рэдактар Арцём Лява
карэктар Сяргей Петрыкевіч
карэктарка Галіна Рабянкова
нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко
тэхнічны рэдактар Андрэй Чык
выдавец і заснавальнік Фонд выданьня газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:

220050, Менск, а/с 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32, 8-029-707-73-29.

E-mail: nn@promedia.by

On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 8 палос фарматам А2, 4 друк. арж. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасьці за змест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасьведчаньне аб рэгістрацыі перыядычнага выданьня № 581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а. Р/р 3015212000012 у МГДААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 3526. Газэта выдаецца 48 разоў у год.

Нумар падпісан у друку 22.00 21.04.2004.

Замова № 2359.

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а